

Α.Τ.Ε.Ι ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία

**Εναλλακτικός Τουρισμός και τα Διαφοροποιητικά
χαρακτηριστικά του, η περίπτωση της Κρήτης.**

Καλλέργη Σάρα Μαίρη Τζέην

Ηράκλειο, 2009

Εποπτεύων Καθηγητής

Σαατσάκης Ιωάννης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή
Στόχος της μελέτης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

Εισαγωγή
1.1 Μαζικός Τουρισμός και Επιπτώσεις του στη Κρήτη
1.1.1 Οικονομικές Επιπτώσεις
1.1.2 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις
1.1.3 Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις
1.2 Τουρισμός και περιβάλλον

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Εισαγωγή
2.1 Αειφόρος ανάπτυξη
2.2 Αειφόρος τουρισμός
2.3 Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη
2.4 Εργαλεία μέτρησης της αειφορίας
2.4.1 Φέρουσα ικανότητα
2.4.2 Εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΝΝΑΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Εισαγωγή
3.1 Ο εναλλακτικός τουρισμός
3.2 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού
3.3 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στη Κρήτη
3.4 Διαφορές Μαζικού – Εναλλακτικού τουρισμού
3.5 Προβλήματα ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού στη Κρήτη
3.6 Διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού
3.6.1 Τα κίνητρα του τουρίστα
3.6.2 Ο εναλλακτικός τουρίστας
3.6.3 Ο εναλλακτικός προορισμός
3.6.4 Κλίμακα επενδύσεων
3.6.5 Ενδογενής τουριστική ανάπτυξη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Εισαγωγή
4.1 Οικονομικές Επιπτώσεις
4.2 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις
4.3 Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εισαγωγή
5.1 Ανάλυση και ερμηνεία των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου
5.2 Συμπεράσματα – Προτάσεις

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εισαγωγή

Η τουριστική βιομηχανία, σήμερα έχει εξελιχτεί σε ένα από τους σημαντικότερους κλάδους τόσο της παγκόσμιας οικονομίας, όπου το 2007 καταγράφηκαν περίπου 903 εκατομμύρια αφίξεις παγκοσμίως και σύμφωνα με έρευνες του Παγκοσμίου Οργανισμού Τουρισμού (WTO) το 2020 αναμένεται να φτάσουν τα 1,6 δισεκατομμύρια, αποδεικνύοντας έτσι η βιομηχανία αυτή αντιπροσωπεύει μια από τις καλύτερες ευκαιρίες για οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη, όσο και της ελληνικής οικονομίας όπου αποτελεί κυρία πηγή ανάπτυξης και εσόδων αφού συνεισφέρει το 15%-20% του ΑΕΠ και απασχολεί 700.000 χιλιάδες εργαζόμενους, αναδεικνύοντας την σπουδαιότητα της τουριστικής δραστηριότητας για την Ελλάδα (www.eurobank.gr/research).

Ο τουρισμός χαρακτηρίζεται ως ένα αυτοδύναμο φαινόμενο με συνεχή αυξανόμενη σημασία τόσο για τις αναπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Χρονολογείται από την αρχαιότητα και λόγω της συνεχούς εξέλιξης της τεχνολογίας, της αύξησης του βιοτικού επιπέδου και του ελεύθερου χρόνου έχει μετατραπεί τις τελευταίες δεκαετίες από αγαθό πολυτελείας σε ένα διαθέσιμο προϊόν προσιτό σε όλους.

Αυτή η αύξηση της τουριστικής κατανάλωσης συνέβαλε στην ωρίμανση και συνεπώς στη μαζικοποίηση του τουρισμού στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, που παρότι τα πλεονεκτήματα που απορρέουν είναι τεράστια, κυρίως οικονομικά, οι αρνητικές συνέπειες που προκαλεί στο περιβάλλον και ειδικά στο φυσικό είναι τεράστιες: ατμοσφαιρική ρύπανση, κλιματικές αλλαγές, εξάντληση πόρων, υποβάθμιση ή καταστροφή της βιοποικιλότητας του πλανήτη, και η παγκόσμια τάση σήμερα είναι ο τουρισμός να είναι φιλικός ως προς τον άνθρωπο και ως προς το φυσικό περιβάλλον και γενικότερα να συμβαδίζει με μια βιώσιμη ανάπτυξη.

Η Κρήτη, το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας και το δεύτερο μεγαλύτερο της ανατολικής μεσόγειου, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες, τη πολιτισμική κληρονομία της, τη φιλοξενία των ανθρώπων του νησιού και τη συνεχή αύξηση των υποδομών της κατάφερε να γίνει ο μεγαλύτερος τουριστικός προορισμός της Ελλάδος, και η τουριστική βιομηχανία χαρακτηρίστηκε ως τη μεγαλύτερη του νησιού, στηρίζοντας έτσι την τοπική ανάπτυξη. Όπου σύμφωνα με τη Περιφέρεια Κρήτης (1995) περίπου το 40% του πληθυσμού ασχολείται, άμεσα ή έμμεσα με το τουρισμό.

Η τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης είχε ως αποτέλεσμα θετικές επιπτώσεις, όπως δημιουργία θέσεων εργασίας και αύξηση της υποδομής, αλλά και αρνητικές συνέπειες όπως εποχικότητα και εξάρτηση από τους Tour operators, τα δυο κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο τουρισμός στην Κρήτη και δυο από τους κύριους λόγους προώθησης του εναλλακτικού τουρισμού. Άλλο ένα ζήτημα που έχει προκαλέσει ο τουρισμός στη Κρήτη, ως χώρα υποδοχής τουριστών είναι η ποιοτική υποβάθμιση του περιβάλλοντος κυρίως του φυσικού και κοινωνικο-πολιτιστικού με αποτέλεσμα να υπάρξουν πολλαπλές δυσμενείς επιπτώσεις όπως εξάντληση πόρων, δυσάρεσκα της τοπικής κοινωνίας, αφού οι ωφέλειες του τουρισμού δεν είναι οι αναμενόμενες, δημιουργία αρνητικής εικόνας της Κρήτης ως τουριστικό προορισμό-προσελκύνοντας έτσι τουρίστες χαμηλού ποιοτικού επιπέδου (Andriotis, 2003).

Αυτές οι αρνητικές επιπτώσεις θεωρούνται ότι είναι αποτέλεσμα της μαζικοποίησης του τουρισμού και πιστεύετε ότι η προώθηση μιας πιο πράσινης (βιώσιμης) ανάπτυξης θα λύσει ή καλύτερα θα περιορίσει τις δυσμενείς επιπτώσεις που έχει φέρει ο μαζικός τουρισμός.

Στόχος

Ο βαθμός κατά τον οποίο ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να συμβάλει στην αύξηση των θετικών και στην ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων που έχει προκαλέσει η μέχρι τώρα υπερανάπτυξη του μαζικού τουρισμού.

Κεφάλαιο 1

ΜΑΖΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

Εισαγωγή

Αρχικά ο τουρισμός προωθήθηκε ως μια ήπια μορφή οικονομικής δραστηριότητας χωρίς σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, όμως συχνά οι δυσμενείς επιπτώσεις του τουρισμού έχουν οδηγήσει στην αμφισβήτηση του ως ήπιας μορφής ανάπτυξης (Ανδριώτης, 2008) και η αντίληψη ότι υπάρχει μια συμβιωτική σχέση μεταξύ του τουρισμού και του περιβάλλοντος έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση (Wheeler, 1994). Αντί αυτού έχει επικρατήσει η ιδέα ότι ο τουρισμός αποτελεί σημαντική απειλή προς την κοινωνία, τον πολιτισμό και το περιβάλλον των περισσότερων κοινωνιών υποδοχής τουριστών (Burns & Holden 1995, Butler 1992, Long 1993).

1.1 Μαζικός Τουρισμός και Επιπτώσεις του στη Κρήτη

Ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από την ομαδική συμμετοχή των τουριστών στις διαφορές φάσεις της τουριστικής δραστηριότητας. Ο χαρακτήρας του μαζικού τουρισμού οφείλεται στον τρόπο οργάνωσης του ταξιδιού καθώς και στον επιλεγμένο τόπο διακοπών. Μαζικός τουρισμός και χώρο-χρονικές συγκεντρώσεις ερμηνεύουν το σύγχρονο τουριστικό φαινόμενο (Γιάκκα, 2005).

Η ανεξέλεγκτη μεγέθυνση της τουριστικής δραστηριότητας έχει επιφέρει πολλά θετικά αποτελέσματα στις χώρες προέλευσης και υποδοχής τουριστών, σε πολλές περιπτώσεις όμως ήταν τόσο άναρχη, αυθαίρετη και απρογραμματίστη με αποτέλεσμα να υπάρξουν πολλές δυσμενείς επιπτώσεις, κυρίως για την χώρα υποδοχής (www.itr.si).

Η τουριστική ανάπτυξη στη Κρήτη ξεκίνησε, όπως και στην υπόλοιπη Ελλάδα ως οργανωμένος περιηγητικός τουρισμός, με αποκλειστικό σκοπό την επίσκεψη των σημαντικών αρχαιολογικών χώρων. Μετά το 1960 με την εξέλιξη των αερομεταφορών και της τεχνολογίας και τις εξαιρετικές προδιαγραφές του διαθέτει το νησί, ο τουρισμός στη Κρήτη αναπτύχθηκε ραγδαία, φτάνοντας σήμερα να θεωρείται ως ένας από τους μεγαλύτερους τουριστικούς προορισμούς μαζικού τουρισμού. Με το μεγαλύτερο μέρος της τουριστικής κίνησης να πραγματοποιείται τους μήνες Απρίλιο-Οκτώβριο, αναδεικνύοντας έτσι το σοβαρό πρόβλημα εποχικότητας που υπάρχει στο νησί (Andriotis, 1997).

Η ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας στη Κρήτη, ήταν άναρχη και απρογραμματίστη με αποτέλεσμα να μην υπάρχει σχεδιασμός για την προστασία του περιβάλλοντος, την ενδογενή ανάπτυξη και οι αρνητικές επιπτώσεις που είχε αυτή η τόσο μεγάλη εξέλιξη να μην μπορούν να προληφθούν.

Ένα κρίσιμο ζήτημα που δημιουργήθηκε από την αύξηση της τουριστικής κίνησης, είναι η πολύ μεγάλη συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας, περίπου τα 4/5 του συνόλου, στο Βόρειο τμήμα του νησιού, κατά μήκος του Βόρειου Οδικού Άξονα και αντίστοιχα η μεγάλη συγκέντρωση των μεταφορικών και ξενοδοχειακών

υποδομών στο Βόρειο τμήμα του νησιού με αποτέλεσμα να υπερβαίνεται η φέρουσα ικανότητα της περιοχής και να έρχεται σε αντίθεση με τις αρχές της αειφορίας.

Επίσης ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Κρήτη είναι η χαμηλών προδιαγραφών εγκαταστάσεις του αεροδρομίου του Ηρακλείου και η δυσανάλογα μεγάλη επιβάρυνση του, με τα 3 /4 του συνόλου των αεροπορικών αφίξεων τουριστών(www.traveldailynew.gr).

Ο έντονος ανταγωνισμός που αντιμετωπίζει το υπάρχον προϊόν από μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς με παρόμοια χαρακτηριστικά αποτελεί ακόμα ένα λόγο για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος. Ο ανταγωνισμός δεν προέρχεται πλέον μόνο από τους παραδοσιακούς τουριστικούς προορισμούς, όπως η Ισπανία αλλά και από νέους αναδυόμενους προορισμούς όπως η Τουρκία. Η πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπίσει είναι η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας η οποία βελτιώνεται όταν η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών αυξάνεται περισσότερο από το κόστος (value for money) (www.eurobank.gr/research).

1.1.1 Οικονομικές Επιπτώσεις

Ο τουρισμός είναι μια είναι μια οικονομικά πολύτιμη δραστηριότητα με πολλές θετικές οικονομικές επιπτώσεις αλλά και αρνητικές αν δεν γίνει σωστός σχεδιασμός.

Στην Κρήτη ο τουρισμός έχει μετατραπεί σε μια κύρια πηγή απασχόλησης και εισοδήματος για τους κατοίκους του νησιού με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη οικονομική εξάρτηση της τοπικής κοινότητας από τον τουρισμό (Andriotis,2003). Βεβαία λόγο του είδους του τουρισμού που έχει αναπτυχθεί στη Κρήτη, επηρεάζεται ο τομέας της εργασίας δημιουργώντας έτσι εποχικότητα και αβεβαιότητα της εργασίας.

Αν και έχουν επωφεληθεί αρκετοί κάτοικοι από την ανάπτυξη του τουρισμού παρατηρείται μια οικονομική και εισοδηματικής ανισότητα στο κλάδο και σε αυτό δεν βοηθά το γεγονός ότι ο κρητικός τουρισμός εξαρτάται σε πολύ σημαντικό βαθμό από τους tour Operators, οι οποίοι κατά την περίοδο της τουριστικής σεζόν προσλαμβάνουν ξένους εργαζόμενους αντί για τους ντόπιους κάτοικους (Andriotis, 2003).

Η ανάπτυξη του τουρισμού στο νησί συνέβαλε στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας καθώς υλοποιήθηκαν έργα υποδομής που δεν θα κατασκευάζονταν ή θα αργούσαν να κατασκευαστούν (Andriotis, 2003), ωστόσο με την απρογραμμάτιστη μεγέθυνση του τουρισμού και τον μεγάλο αριθμό τουριστών που δέχεται την καλοκαιρινή περίοδο οι υποδομές του νησιού δεν ανταποκρίνονται στο βαθμό που πρέπει - ένα από τα μεγαλύτερα πλήγματα για τον τουρισμό της Κρήτης αποτελεί το αεροδρόμιο Ν. Καζαντζάκης στο Νομό Ηρακλείου(www.traveldailynew.gr).

Ο τουρισμός σε περιοχές όπου έχει διατηρηθεί η παραδοσιακή κουλτούρα βοηθάει στη δημιουργία συνδέσμων / σχέσεων με άλλους τομείς της οικονομίας (π.χ., γεωργία) και αγορές τοπικών προϊόντων, υπηρεσιών, καλλιτεχνών και τεχνητών όμως σε περιοχές όπου ο μαζικός τουρισμός έχει έντονη παρουσία έχει παρατηρηθεί εμπορευματοποίηση του τουριστικού προϊόντος (Ανδριώτης, 2008).

Εξαιτίας της άναρχης ανάπτυξης και μαζικοποίησης του τουρισμού υπάρχει επίσης μια υπόγεια οικονομία που αποτελείται από ένα σημαντικό αριθμό αδήλωτης, χωρίς άδεια τουριστικών μονάδων, γνωστά ως parahoteleria, προκαλώντας αύξηση της προσφοράς κλινών, αποφυγή φορολογίας και λειτουργίας χωρίς ελέγχους και

κανονισμούς (Apostolopoulos, 1994; Leontidou, 1991; 1998; Papadopoulos, 1985). Στην πράξη, οι εγκαταστάσεις αυτές παρέχουν χαμηλής ποιότητας υπηρεσίες και διευκολύνσεις σε μειωμένες τιμές, και σίγουρα υποβαθμίζουν το Κρητικό τουρισμό προϊόν, όπως καθώς και την ανταγωνιστικότητα του προορισμού (Andriotis, 2001).

Παρόλα τα μειονεκτήματα που παρουσιάζει ο τουρισμός στη Κρήτη κυρίως λόγω έλλειψης σχεδιασμού, θα πρέπει το ελληνικό κράτος κάνει αρκετές προσπάθειες για την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος γιατί η Κρήτη ως τουριστικός προορισμός εξασφαλίζει τεράστια έσοδα για την ελληνική οικονομία (Andriotis, 2003).

1.1.2 Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις

Η ανάπτυξη οποιασδήποτε ανθρώπινης δραστηριότητας έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον και ο τουρισμός συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην ποιοτική υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Αν και έχει παρατηρηθεί διεθνώς μια στροφή στην προστασία του περιβάλλοντος και κάθε χώρα έχει λάβει τα μετρά της για την προώθηση της αειφορίας και των αρχών της όχι μόνο στο τουρισμό αλλά και στην καθημερινότητα των πολιτών.

Στη Κρήτη η ανάπτυξη του τουρισμού ξεκίνησε χωρίς κάποιον σχεδιασμό για την προστασία του περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα σήμερα τα προβλήματα που έχουν προκληθεί στο περιβάλλον να είναι ανέφικτο να διορθωθούν. Τα τελευταία χρόνια ωστόσο έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος με διάφορα προγράμματα ώστε να επιτύχουν, την αύξηση της γνώσης, της ευαισθητοποίησης και των δραστηριοτήτων συντήρησης και προστασίας της φύσης από τους επισκέπτες και την τοπική κοινωνία, χωρίς τα αποτελέσματα να είναι εμφανή.

Η ανεξέλικτη εντατική χρήση νερού και εδάφους από τουριστικές και αναψυχής εγκαταστάσεις έχει οδηγήσει αρκετές περιοχές στη Κρήτη χωρίς νερό και στην απώλεια ή υποβάθμιση κρίσιμων βιότοπων, οικοσυστημάτων και άλλων φυσικών περιοχών. Τα καυσάερα από τα μέσα μεταφοράς δημόσιας και ιδιωτικής χρήσης, όπως τα λεωφορεία, τα τρένα, τα αυτοκίνητα και οι μοτοσυκλέτες μπορούν να προκαλέσουν ατμοσφαιρική ρύπανση και να προκαλέσουν καταστροφή στα ιστορικά μνημεία, στη γλωρίδα και στην πανίδα (Κοκκώσης και Τσάρτας 2001). Αν και γίνονται προσπάθειες για την προστασία ευαίσθητων περιοχών όπως το Βάι, που αποτελεί ένα από τα κύρια τουριστικά αξιοθέατα της Κρήτης αφού είναι το μοναδικό φυσικό φοινικόδασος που υπάρχει σήμερα στη Ευρώπη και προστατεύεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ελληνικό κράτος μέσω διεθνών συμβάσεων (Ανδριώτης, 2008)

Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις τουρισμού εντοπίζονται επίσης και στην εκπομπή αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου και σε κλιματολογικές αλλαγές (Χρυσανθακόπουλος, 2008). Παρόλο που ο τουρισμός δεν αποτελεί το μοναδικό τομέα που συμβάλει σε κλιματολογικές αλλαγές, η αύξηση της θερμοκρασίας, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας και η όξυνση των ακραίων καιρικών φαινομένων ενδέχεται να επηρεάσουν τον τουρισμό περισσότερο από κάθε

άλλο παραγωγικό τομέα και να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις προτιμήσεις των τουριστών, αλλάζοντας το σκηνικό σε πολλούς τουριστικούς προορισμούς (Ανδριώτης, 2008). Επίσης παρατηρείται η υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας πολλών περιοχών και οικοσυστημάτων όπως για παράδειγμα το Φαράγγι της Σαμαριάς, όπου το καλοκαίρι ο αριθμός των τουριστικών φτάνει τους χιλιάδες με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται η περιοχή και η ικανοποίηση των επισκεπτών που έρχονται από εκατοντάδες σημεία του κόσμου για να ζήσουν την εμπειρία να μειώνεται.

Επίσης παρατηρείται μια μείωση της γεωργικής γης, κάτω κυρίως από τις ασφυκτικές πιέσεις του τουρισμού και της συνεπακόλουθης ανάγκης για κατασκευή της «απαιτούμενης» υποδομής (Κοκκώσης- Τσάρτας, 2005).

Η κατάχρηση των φυσικών πόρων από την τουριστική ανάπτυξη μπορεί να μεταβάλει και να καταστρέψει την οικολογική ισορροπία μιας περιοχής (Hunter and Green, 1995).

1.1.3 Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις

Οι κοινωνικές και πολιτιστικές επιδράσεις του τουρισμού στις χώρες υποδοχής των τουριστών φαίνεται να είναι ουσιαστικά υποτιμημένες ή και παραμελημένες (Βαρβαρέσος, 2000). Ωστόσο τις τελευταίες δεκαετίες παγκοσμίως έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στις κοινωνικο-πολιτιστικές επιπτώσεις του τουρισμού.

Η Κρήτη είναι ένας από τους προορισμούς που η μεγάλη τουριστική ανάπτυξη που δέχτηκε τα τελευταία χρόνια επέφερε κοινωνικές και πολιτιστικές θετικές επιπτώσεις, που προέρχονται από την εκτέλεση του τουρισμού, και που ενδεχομένως να μην υπήρχαν χωρίς την προέλευση των τουριστών. Διότι χαρακτηριστικό είναι ότι από τις εισόδους που καλούνται να πληρώσουν οι τουρίστες σε διάφορα μέρη επιτυγχάνεται η διαφύλαξη και η συντήρηση των ιστορικών ή παραδοσιακών κτιρίων και των ιστορικών και πολιτιστικών μνημείων και περιοχών. Όμως με την αύξηση της τουριστικής ζήτησης δημιουργείται ο κίνδυνος εμπορευματοποίησης της παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων, αυξάνοντας έτσι την πιθανότητα να χαθούν πολλά από τα χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης (Ανδριώτης , 2008).

Στις αρχές του 1960 όπου ξεκίνησε η ανάπτυξη του τουρισμού στη Κρήτη εκτός ότι θεωρήθηκε μέσο προώθησης της ειρήνης θεωρήθηκε και ως ευκαιρία ανάπτυξης επικοινωνίας μεταξύ των ντόπιων κάτοικων με ξένους πολιτισμούς και αντίστροφα.

Σε αρκετές περιοχές στο νησί όπου η τουριστική δραστηριότητα δεν είναι τόσο έντονη έχουν κρατήσει τη συντήρηση των τοπικών παραδόσεων και τη διατήρηση του σεβασμού των τοπικών εθίμων και θρησκευτικών πρακτικών.

Έχει επικρατήσει η άποψη ότι ο πολιτισμός της κοινωνίας υποδοχής είναι περισσότερο επιρρεπής σε ξενόφερτα πρότυπα και λειτουργεί ως αποδέκτης τους, ενώ ο πολιτισμός των εισερχομένων τουριστών, που οι πλειοψηφία τους προέρχεται από τις αναπτυγμένες Δυτικού τύπου οικονομίες , λειτουργεί ως δοτής (Alneng, 2002).

Δυστυχώς όμως στις τουριστικές περιοχές που ο μαζικός τουρισμός βρίσκεται σε υψηλό στάδιο η επικοινωνία έχει εμπορευματοποιηθεί με αποτέλεσμα πολλές περιοχές να χάνουν την τοπική τους ταυτότητα και οι δραστηριότητες και τα προϊόντα που προωθούνται να είναι χαμηλής ποιότητας και να μην αποδίδουν τα

πραγματικά χαρακτηριστικά της τοπικής παράδοσης ή του πολιτισμού (Κοκκώσης-Τσάρτας, 2001). Στο μαζικό τουρισμό η αυθεντικότητα των πολιτιστικών γεγονότων και η παραδοσιακά αρχιτεκτονική δε διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο (Ανδριώτης, 2008) Πράγμα που έχει παρατηρηθεί σε περιοχές της Κρήτης, όπως τα Μάλια και τη Χερσόνησο, που πολλές φορές αποκαλούνται τουριστικά χωριά χωρίς κανένα πλέον ελληνικό χαρακτηριστικό, αφού τα μαγαζιά που υπάρχουν είναι αντίστοιχα των εθνικοτήτων που φιλοξενούνται σε αυτές τις περιοχές.

Το πακέτο του φθηνού τουρισμού που προωθείται στο νησί (Richards, 1999) και που έχει δημιουργήσει μια αρνητική εικόνα- image για την Κρήτη, ως χώρα υποδοχής, έχει ως αποτέλεσμα να προσελκύει τουρίστες χαμηλού ποιοτικού επίπεδου των οποίων η συμπεριφορά έχει ενοχλήσει την τοπική κοινωνία, καθώς έχει παρατηρηθεί στις περιοχές που ο μαζικός τουρισμός είναι έντονος, αύξηση της εγκληματικότητας, της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, του αλκοολισμού και γενικότερα η εγκατάλειψη του παραδοσιακού τρόπου ζωής και η παγκοσμιοποίηση του τουριστικού προϊόντος.

1.2 Τουρισμός και περιβάλλον

Για πρώτη φορά στη ιστορία της ανθρωπότητας οι αναπτυξιακές δραστηριότητες έχουν αγγίξει περιβαλλοντικά και κοινωνικά όρια με σοβαρές επιπτώσεις στη φύση και στη κοινωνία, οι οποίες εξαπλώνονται ξεπερνώντας τα σύνορα και τις γενιές (Φλογαίτη, 2005).

Ένα πολύ κρίσιμο ζήτημα που έχει προκύψει για την τουριστική ανάπτυξη είναι οι αρνητικές μεταβολές που έχει προκαλέσει η τουριστική δραστηριότητα στο περιβάλλον, καθώς ο τουρισμός βασίζεται στην «αξιοποίηση» των φυσικών πόρων δημιουργεί πιέσεις- χρήσεις- στους πόρους αυτούς με αρνητικές –αλλά και θετικές- επιπτώσεις και πιθανώς κινδύνους απώλειας, σημαντικής αλλοίωσης τους ή υποβάθμιση τους (Κοκκώσης- Τσάρτας, 2001).

Ο τουρισμός αν και μπορεί να συμβάλλει στην προστασία και αναβάθμιση των φυσικών πόρων μιας περιοχής, όταν γίνεται σωστός σχεδιασμός, συχνά όμως παρατηρείται το αντίθετο- το αποτέλεσμα να είναι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Μια από τις σοβαρότερες επιπτώσεις του τουρισμού οφείλεται στις μετακινήσεις, ιδιαίτερα τις αεροπορικές. Τα αεροπορικά ταξίδια συμβάλλουν στην ατμοσφαιρική ρύπανση πολύ περισσότερο από αυτές που γίνονται με λεωφορείο ή με τρένο. Το 2005, ο παγκόσμιος τουρισμός παράγαγε 75% (1,307Mt) των εκπομπών CO₂ που αποδίδονται στις μεταφορές, με περίπου 40% του συνόλου να οφείλονται στις αεροπορικές μεταφορές και μόνο. Η σημασία αυτών των μεγεθών είναι προφανής δεδομένου ότι η **κλιματική κρίση** είναι μια από τις σημαντικότερες απειλές που αντιμετωπίζει η παγκόσμια κοινωνία. Οι εκπομπές CO₂ που παράγονται άμεσα από τον τομέα του τουρισμού σήμερα αποτελούν το 5% των συνολικών παγκόσμιων εκπομπών. Όπως σημειώνει το UNEP, εάν αυτό συγκρινόταν με εκπομπές χωρών, ο τουρισμός θα ήταν ο 5ος μεγαλύτερος μολυντής παγκοσμίως. Το ποσό εκπομπών που παράγονται από τον τουρισμό είναι μεγαλύτερο από τις εκπομπές που παράγονται από δισεκατομμύρια ανθρώπων όσο ζουν και εργάζονται για ένα έτος στις μεγάλες βιομηχανικές χώρες ή στις νέες αναπτυσσόμενες οικονομίες.

Οι άνθρωποι μετακινούνται όλο και περισσότερο: όλο και αυξανόμενοι αριθμοί ταξιδιών γίνονται σε πιο μακρινές περιοχές με γρηγορότερα μέσα συγκοινωνίας, ενώ η παραμονή τους είναι για πιο σύντομο χρόνο ή είναι ακόμη και ημερήσιες παραμονές. Οι πρόσφατες προβλέψεις δείχνουν ότι μέχρι το 2035, ο αριθμός ταξιδιών παγκοσμίως θα αυξηθεί κατά 179%, τα χιλιόμετρα που θα διανύονται θα αυξηθούν κατά 222 %, και έτσι οι εκπομπές CO2 θα αυξηθούν περίπου 152%. Οι αερογραμμές χαμηλού κόστους διαδραματίζουν έναν σημαντικό ρόλο στην αύξηση της κινητικότητας των ταξιδιωτών.

Ο αντίκτυπος της κλιματικής αλλαγής θα είναι η αυξανόμενη εμφάνιση ακραίων καιρικών φαινομένων, καυσώνων και ξηρασιών, εξαφάνιση ειδών, αύξηση της στάθμης της θάλασσας και η μείωση των περιοχών με επαρκή κάλυψη χιονιού. Ειδικά η Μεσόγειος έχει προσδιοριστεί ως ένα από τα σημαντικότερα "καυτά σημεία" ("hot spots").

Ένα ακόμα σοβαρό ζήτημα είναι η **εξάντληση των πόρων**. Καθώς τα ξενοδοχεία καταναλώνουν ένα τεράστιο μέρος προϊόντων και πόρων, οι πηγές ενέργειας ακριβαίνουν και συνεχώς μειώνονται ενώ η έλλειψη νερού βαραίνει όλο και περισσότερες περιοχές. Δεδομένου ότι οι διακοπές γίνονται συχνά σε θερμές περιοχές, ο τουρισμός μπορεί περαιτέρω να επιδεινώσει τα προβλήματα λειψυδρίας και ερημοποίησης.

Απάντηση για τα προβλήματα αυτά ήρθε να δώσει ένα άλλο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης, βασισμένο στις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και αντιτιθέμενο του μαζικού, ο **βιώσιμος τουρισμός** (www.naturcert.com).

Κεφάλαιο 2

ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Εισαγωγή

Ως αντίδραση στις αρνητικές συνέπειες του τουρισμού στην οικονομία, στο περιβάλλον, στην κοινωνία και στον πολιτισμό, εκδηλώθηκε μια στροφή της αναπτυξιακής πολιτικής ορισμένων προορισμών προς πιο σύγχρονες μορφές ανάπτυξης που σέβονται τις αρχές της αειφορίας και που έχουν ως στόχο ένα πιο ιδανικό και «πράσινο» μέλλον (Woodcock & France, 1994).

Η αειφορία ενσωματώνει ταυτόχρονα το περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία και την πολιτική (Φλογαίτη, 2005).

Ο όρος αειφόρος ανάπτυξη προέρχεται από τις αγγλικές λέξεις «Sustainable Development». Όπως σημειώνουν οι Foysekis & Lekakis, 1996 εκτός από τον όρο αειφόρο ανάπτυξη στην ελληνική βιβλιογραφία χρησιμοποιούνται και άλλοι δυο εναλλακτικού όροι αυτοί της βιώσιμης ανάπτυξης και της υποστηρίξιμης ανάπτυξης.

Παγκόσμια ανησυχία για την ποιότητα του περιβάλλοντος έχει εκφραστεί σε διεθνές συσκέψεις και έχει μετατραπεί σε εθνικό και τοπικό initiatives (Bates, 1995).

Το 1992 στην παγκόσμια συνδιάσκεψη για το περιβάλλον και την ανάπτυξη στο Ρίο της Βραζιλίας (συνάντηση σταθμό στην παγκόσμια ιστορία για τα θέματα του περιβάλλοντος) διατυπώθηκαν οι γενικότερες ήρχες για τη βιώσιμη ανάπτυξη και προώθησαν ένα κοινό σχέδιο δράσης με τίτλο «Agenda 21».

Η «Agenda 21» συνιστά ένα μεγάλο και μακροπρόθεσμο πρόγραμμα δράσης για την πραγμάτωση της αειφόρου ανάπτυξης στον 21^ο αιώνα (United Nations Conference on Environment and Development, UNCED, 1992).

Σύμφωνα με την «Agenda 21» πρέπει να ισχύουν οι παρακάτω 12 αρχές για την επίτευξη της αειφόρου τουριστικής αναπτύξεως (WTTC, 1998):

- 1) Τα ταξίδια και ο τουρισμός πρέπει να οδηγούν τους ανθρώπους σε υγιείς και παραγωγικές ζωές που πρέπει να βρίσκονται σε αρμονία με τη φύση.
- 2) Τα ταξίδια και ο τουρισμός πρέπει να συμβάλουν στη διατήρηση, την προστασία και την αποκατάσταση του οικοσυστήματος.
- 3) Τα ταξίδια και ο τουρισμός πρέπει να βασίζονται σε αειφόρα παραγωγικά και καταναλωτικά πρότυπα.
- 4) Τα διάφορα έθνη πρέπει να συνεργάζονται για να προωθήσουν ένα ανοιχτό σύστημα, στο οποίο το διεθνές ταξιδιωτικό και τουριστικό εμπόριο να είναι σε θέση να μετεξελιχτεί με μια αειφόρο βάση.
- 5) Ο 'προστατευτισμός' στο εμπόριο και στις τουριστικές επιχειρήσεις πρέπει να σταματήσει ή να αντιστραφεί.
- 6) Ο τουρισμός, η ειρήνη, η ανάπτυξη και η περιβαλλοντική προστασία είναι αλληλοεξαρτώμενα.

- 7) Προκειμένου να επιτευχθεί αειφόρος ανάπτυξη, η περιβαλλοντική προστασία πρέπει να αποτελεί ένα ολοκληρωμένο τμήμα της τουριστικής αναπτυξιακής διαδικασίας.
- 8) Τα θέματα της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να αντιμετωπίζονται με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων πολιτών και με αποφάσεις σχεδιασμού που μπορούν να υιοθετηθούν και να εφαρμοστούν σε τοπικό επίπεδο.
- 9) Τα έθνη πρέπει να προειδοποιούν το ένα το άλλο για τις φυσικές καταστροφές που μπορούν να επηρεάσουν τους τουρίστες και τους προορισμούς υποδοχής τουριστών.
- 10) Δεδομένου ότι η πλήρης συμμετοχή των γυναικών είναι αναγκαία για την επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης, πρέπει να ληφθούν μέτρα για τη δημιουργία θέσεων εργασίας στην ταξιδιωτική και στην τουριστική βιομηχανία για τις γυναίκες.
- 11) Η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να αναγνωρίσει και να υποστηρίξει την ταυτότητα, τον πολιτισμό και τα ενδιαφέροντα του γηγενή πληθυσμού.
- 12) Οι διεθνείς νόμοι που προστατεύουν το περιβάλλον, πρέπει να γίνονται σεβαστοί από την παγκόσμια ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία.

2.1 Αειφόρος ανάπτυξη

Σύμφωνα με τον ορισμό που παρατίθεται στην έκθεση του Brundland αειφόρος ανάπτυξη είναι: ***“Αυτή που καλύπτει τις παροντικές ανάγκες χωρίς να γίνονται συμβιβασμοί αναφορικά με την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις ανάγκες τους...(είναι) μια διαδικασία μετασχηματισμού όπου η εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο εναρμονίζονται και ανυψώνουν τις σημερινές και μελλοντικές δυνατότητες να ικανοποιηθούν οι ανθρώπινες ανάγκες και φιλοδοξίες” (WCED 1987, σελ 43).***

Από τον παραπάνω ορισμό φαίνεται ότι υπάρχουν διάφορες προϋποθέσεις για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης. Αυτές είναι:

Βελτίωση της υπάρχουσας κατάστασης

Ανάπτυξη είναι μια αλλαγή διαδικασίας. Η ανάπτυξη ενός τουριστικού προορισμού ακόμη και εάν δεν ακολουθεί βιώσιμα πρότυπα, κινητοποιεί οικονομία. Βέβαια το οικονομικό κίνητρο δεν είναι το μόνο ζητούμενο στην επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης, Σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας να επιτευχθεί ανάπτυξη θα πρέπει να υπάρξει μια διαδικασία μεταβίβασης μιας κοινωνίας από ένα υποδεέστερο στάδιο σε κάποιο άλλο βελτιωμένο. Συνεπώς για να συνδυαστεί η ανάπτυξη με την αειφορία, απαραίτητες είναι οι αλλαγές που θα ωφελήσουν τον ντόπιο πληθυσμό και θα σέβονται τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους. Οι αλλαγές αυτές έχουν συνήθως τρεις κατευθύνσεις οικονομικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικο-πολιτιστικές (Ανδριώτης 2005, Καπετανάκη- Μπριασούλη 2006).

Ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών

Η αειφόρος ανάπτυξη προϋποθέτει την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών, ιδιαίτερα των θεμελιωδών αναγκών του ανθρώπου για διατροφή, καθαρό νερό, στέγαση, ιματισμό και εργασία, όπως επίσης και τις ανθρώπινες φιλοδοξίες για επιτεύγματα που συνεισφέρουν στην καλύτερευση της ποιότητας ζωής, όπως αναβάθμιση του επιπέδου διαβίωσης, ασφάλεια και περισσότερες ευκαιρίες για ταξίδια και ψυχαγωγία (Hunter and Green 1995, WCED 1987).

Συνέχεια – Διατήρηση πόρων

Η αειφόρος ανάπτυξη σέβεται τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών. Συνεπώς πρέπει να υπάρχει συνέχεια η οποία μπορεί να επιτευχτεί καλύτερα μέσω της διατήρησης των διαθέσιμων πόρων. Κατά τον Tietenberg (1997) οι πόροι μπορούν να διακριθούν σε:

1. Εξαντλήσιμους, οι οποίοι δεν ανακυκλώνονται, π.χ. πετρέλαιο, άνθρακας κ.λπ.
2. Ανακυκλώσιμους π.χ. ορυκτά.
3. Αναπληρώσιμους, αλλά εξαντλήσιμους φυσικούς πόρους, όπως το νερό.
4. Αναπαραγωγίσιμους που ανήκουν σε ιδιώτες π.χ. αγροτική παραγωγή.
5. Ανανεώσιμους π.χ. δάση και ζωικός πλούτος.

Συνεπώς σύμφωνα με τις αρχές της αειφορίας, κάθε κέρδος προερχόμενο από την ανάπτυξη πρέπει να κριθεί αναγκαίο να χρησιμοποιείται για τη βελτίωση των φυσικών πόρων και για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας προς όφελος των μελλοντικών γενεών (Griffin and Boele 1997, Porritt 1995).

Ισορροπία

Οι στόχοι της αειφόρου ανάπτυξης υπαγορεύουν την ανάγκη "ισόρροπης στο χώρο και στο χρόνο, πολύ- λειτουργικής και συμπληρωματικής χρήσης των εγγενών πόρων της περιοχής σε ποικίλες και διαφοροποιημένες αναπτυξιακές επιλογές και αποφυγή μονοκαλλιιεργειών κάθε είδους (Καπετανάκη – Μπριασούλη 2006, σελ 3). Για την επίτευξη της ισορροπίας απαραίτητο είναι να αποφεύγεται η μονοκαλλιέργεια, δηλαδή η κατεύθυνση της παράγωγης προς μόνο ένα τομέα π.χ. τουρισμό, για το λόγο ότι μειώνονται οι δυνατότητες της γης και της τοπικής κοινωνίας να αναπτύξουν εναλλακτικές δραστηριότητες στο μέλλον. Επίσης ο τουρισμός δεν πρέπει να επηρεάζει αρνητικά καμιά από τις ήδη ασκούμενες δραστηριότητες όπως γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία αλλά να συνυπάρχει με αυτές (Ανδριώτης, 2008).

Υπαρξη περιορισμών

Για την επίτευξη της αειφορίας απαραίτητο είναι να τεθούν ορισμένοι περιορισμοί ως προς τον αριθμό των τουριστών που μπορεί να δεχτεί ένα τουριστικός προορισμός, την κατασκευή της υποδομής. Οι περιορισμοί αυτοί σχετίζονται με τη φέρουσα ικανότητα ενός τουριστικού προορισμού (Ανδριώτης, 2008).

2.2 Αειφόρος τουρισμός

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (WTO) αειφόρος τουρισμός θεωρείται: *“Ο τουρισμός που οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες να καλυφθούν διατηρώντας ταυτόχρονα την πολιτιστική ακεραιότητα, τις ουσιώδεις οικολογικές μεθόδους, τη βιοποικιλότητα και τα μέσα διατήρησης της ζωής.”*

2.3 Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη

Η αειφόρος ανάπτυξη έχει γίνει σημείο -κλειδί σε όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής, και ο τουρισμός, η μεγαλύτερη παγκόσμια βιομηχανία, υιοθέτησε την ιδέα και προωθεί μια αειφόρο τουριστική ανάπτυξη. Η οποία σε βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους όρους θα πρέπει:

- Να ικανοποιεί τις ανάγκες και τα θέλω της κοινωνίας υποδοχής, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να συνεισφέρει στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής του ντόπιου πληθυσμού
- Να ικανοποιεί τις απαιτήσεις των τουριστών και της τουριστικής βιομηχανίας, ώστε να τους προσελκύει και να επιτύχει τον πρώτο σκοπό

Να προστατεύει το περιβάλλον, τη βάση του τουρισμού, εξασφαλίζοντας τη μακροβιότητα των φυσικών, κοινωνικών και πολιτιστικών πόρων, ώστε να επιτύχει και τους δυο preceding στόχους (Hunter, 1995) www.en.wikipedia.org.

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Περιβάλλοντος των Ηνωμένων Εθνών για τον Τουρισμό, *“η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ικανοποιεί τις ανάγκες των παρόντων τουριστών και των περιοχών υποδοχής τους, προστατεύοντας και ενισχύοντας την προοπτική για το μέλλον. Οδηγεί στη διαχείριση όλων των πόρων κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι οικονομικές, κοινωνικές και αισθητικές ανάγκες να μπορούν να εκπληρωθούν, διατηρώντας την πολιτιστική ακεραιότητα, τις ζωτικές οικολογικές διαδικασίες, τη βιολογικά ποικιλομορφία και τα συστήματα υποστήριξης της ζωής.”*

Επομένως η "τριπλή γραμμή" (triple bottom line) βιώσιμης ανάπτυξης τουρισμού είναι:

- Οικονομική ευημερία
- Πολιτιστική ποικιλομορφία, κοινωνική ειρήνη και δικαιοσύνη
- Συντήρηση της φύσης και των πόρων

Οι ειδικοί έχουν διαφορετική άποψη όσον αφορά τον 'πραγματικό' βιώσιμο τουρισμό. Ενώ ο Roop (1993) για παράδειγμα βλέπει μια τάση πέραν του μαζικού τουρισμού (αν και ο μαζικός τουρισμός δεν θα παψει να υπάρχει), ο Wheeler (1994) προβλέπει η τάση να επιφέρει ακόμα περισσότερο μαζικό τουρισμό.

Όποια μορφή τουρισμού αναπτυχτεί στο μέλλον, είναι σίγουρο ότι όλα τα είδη του τουρισμού εξαρτώνται από τους πόρους, ειδικά τους φυσικούς και τους πολιτισμικούς. Η πρόκληση λοιπόν βρίσκεται στην επίτευξη μιας ορθολογικής διαχείρισης των πόρων αυτών, βασιζόμενοι στις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.

Οι κυρίαρχες παράμετροι της βιώσιμης (αειφόρου) τουριστικής ανάπτυξης είναι οι ακόλουθες:

- *Ειδικός σχηματισμός της τουριστικής ανάπτυξης, με στόχο την ισορροπία ανάμεσα στην κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον.*
- *Ενίσχυση όλων των μέτρων (τοπικές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, λειτουργικές διασυνδέσεις ανάμεσα στους διάφορους κλάδους της οικονομίας, έρευνα, εκπαίδευση, μάρκετινγκ) που συμβάλουν στις διαδικασίες ανατροφοδότησης της ανάπτυξης.*
- *Ειδικό θεσμικό πλαίσιο που προωθεί τις διαδικασίες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και την τοπική συμμετοχή.*
- *Προώθηση μέτρων και πολιτικών που συμβάλλουν στην προστασία και την ανάδειξη του τοπικού φυσικού και δομημένου περιβάλλοντες.*
- *Χρήση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού ως βασικού άξονα της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης (Τσάρτας- Κοκκώσης, 2001: 81).*

2.4 Εργαλεία μέτρησης της αειφορίας

Στην τουριστική βιβλιογραφία έχουν προταθεί ποικίλες πολιτικές αειφόρου ανάπτυξης. Αυτές οι πολιτικές βασίζονται στην ανάγκη καθιέρωσης πρασίνων προτύπων (green standards) και στο σχεδιασμό συστημάτων ελαχιστοποίησης της ρύπανσης στις πάσης φύσεως τουριστικές εγκαταστάσεις και κυμαίνονται από απλές μεθόδους, όπως πράσινες παραγωγικές δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται νέες καθαρές και πολλά υποσχόμενες τεχνολογίες (π.χ. αιολική ενέργεια, βιολογικός καθαρισμός, ανακύκλωση κ.λπ.) προσπαθούν να επιλύσουν ορισμένα περιβαλλοντικά προβλήματα, μέχρι τις πιο πολύπλοκες τεχνικές, όπως τον υπολογισμό της φέρουσας ικανότητας και την εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που έχουν μια πιο ολιστική προσέγγιση του θέματος (Ανδριώτης, 2008)

2.4.1 Φέρουσα ικανότητα

Η ανάλυση της φέρουσας ικανότητας είναι μια βασική τεχνική στο τομέα του τουρισμού, η οποία αναπτύχθηκε για να χρησιμοποιηθεί στο σχεδιασμό, προκειμένου να καθορίζει τα ανωτέρα επίπεδα (όρια) της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής και του αριθμού των επισκεπτών όπως και της βέλτιστης χρήσης των τουριστικών πόρων (Inskeep, 1991).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO) προτείνει τον ακόλουθο ορισμό για τη φέρουσα ικανότητα: ***"Ο μέγιστος δυνατός αριθμός ατόμων που μπορεί να φιλοξενήσει ταυτοχρόνως ένας τουριστικός προορισμός, χωρίς να προκαλείται καταστροφή του φυσικού, οικονομικού, κοινωνικο-οικονομικού περιβάλλοντος, αλλά και μια μη αποδεκτή μείωση στην ποιότητα της ικανοποίησης των επισκεπτών"***

Λόγω της προσπάθειας περιορισμού του μαζικού τουρισμού και της στροφής προς ένα πιο υπεύθυνο, ήπιο, 'πράσινο', τουρισμό χρειάστηκε η λήψη μέτρων και περιορισμών ώστε να μπορέσει να επιτύχει η προσπάθεια για μια τουριστική ανάπτυξη που να είναι ορθολογική, προγραμματισμένη, ελεγχόμενη και αειφορική.

Σε αυτό ήρθε να βοηθήσει η έννοια της φέρουσας ικανότητας (Φ.Ι) , σκοπός της αρχικά ήταν να θέτει όρια για την περιβαλλοντική προστασία.

Συμφώνα όμως με τον Swarbrooke, 1999 η τουριστική φέρουσα ικανότητα μπορεί να διακριθεί σε:

- Φυσική Φ.Ι, που αναφέρεται στον αριθμό των τουριστών που μπορεί να φιλοξενήσει ('χωρέσει') μια περιοχή
- Περιβαλλοντική ή Οικολογική Φ.Ι, που αναφέρεται στον αριθμό των τουριστών που μπορεί να φιλοξενήσει μια περιοχή, πριν αρχίσουν να προκαλούνται βλάβες στο περιβάλλον ή το οικοσύστημα.
- Οικονομική Φ.Ι, που αναφέρεται στον αριθμό των τουριστών που μπορεί να φιλοξενήσει μια περιοχή, πριν αρχίσει να υποφέρει από οικονομικά προβλήματα

- Κοινωνική Φ.Ι, που αναφέρεται στον αριθμό των ανθρώπων , περά από τον οποίο έρχεται κοινωνική αποσύνθεση
- ‘Αντιληπτική ’ (perceptual), που αναφέρεται στον αριθμό των ανθρώπων που μπορεί να φιλοξενήσει μια περιοχή, πριν η εμπειρία του τουρίστα αρχίσει να επηρεάζεται αρνητικά
- Φ.Ι υποδομών , που αναφέρεται στο μέγιστο αριθμό τουριστών που μπορούν να εξυπηρετήσουν οι υποδομές μιας περιοχής.

2.4.2 Εκπόνηση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ)

Σύμφωνα με την Κοινωνική Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 85/337, η οποία συμπληρώθηκε με την τροποποίηση 11/97/ΕΚ και με τη οποία εναρμονίστηκε η ελληνική νομοθεσία με την Κοινή Υπουργική Απόφαση 69259/90, για να δοθεί έγκριση σε κάθε μεγάλο δημόσιο και ιδιωτικό έργο που ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο τοπίο, στον αέρα, στο κλίμα, στη χλωρίδα, στην πανίδα, στον πληθυσμό και στο πολιτισμό, επιβεβλημένη είναι η εκπόνηση Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) (Γεωργιάδης κ. συν. 2002).

Σύμφωνα με την ίδια Κοινοτική Οδηγία σκοπός των ΜΠΕ είναι η αξιολόγηση των αμέσων και έμμεσων επιπτώσεων από αναπτυξιακά έργα, ώστε να εξασφαλιστεί η πρόληψη και η αποτροπή της ρύπανσης και της μόλυνσης του περιβάλλοντος και να επιτευχτεί ισόρροπη και αειφόρος ανάπτυξη.

Για την εκπόνηση ΜΠΕ απαραίτητη είναι η διεξαγωγή ποικίλων ερευνών. Όπως αναφέρουν οι Γεωργιάδης κ. συν. (2002) σχετικά με την μεθοδολογία που ακολουθείται για την εκπόνηση των ΜΠΕ:

Η κυριότερη μεθοδολογία η οποία εφαρμόζεται στη χώρα μας κατά της εκπόνηση μιας ΜΠΕ είναι η χρήση ενός ερωτηματολογίου, στις ερωτήσεις του οποίου πρέπει να απαντήσει ο ανάδοχος του έργου. Στο ερωτηματολόγιο αυτό έχει δημιουργηθεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ και με βάσει τις απαντήσεις που δίνονται το Υπουργείο εγκρίνει ή όχι την καταλληλότητα του έργου. Η χρήση αυτής της μεθοδολογίας γίνεται ώστε να βοηθηθούν κυρίως οι αρμόδιες αρχές ως προς την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από το προτεινόμενο έργο και να απαιτήσουν, εάν αυτό κριθεί αναγκαίο, πρόσθετες περιβαλλοντικές δράσεις (σελ 454).

Κεφάλαιο 3

ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΕΝΝΑΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Εισαγωγή

Ο τουρισμός έχει δεχτεί πολλές αρνητικές κριτικές, κυρίως λόγω της ενηλικίωσης του και συνεπώς της μαζικοποίησης του, φτάνοντας έτσι στην ανάγκη για στροφή προς κάτι το διαφορετικό με λιγότερες δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον, στην κοινωνία και στον πολιτισμό των χωρών υποδοχής τουριστών, χωρίς την μείωση των οικονομικών οφελών που αποφέρει ο τουρισμός.

Έτσι σε συνδυασμό με την παγκόσμια περιβαλλοντική συνειδητοποίηση και ευαισθητοποίηση των πολιτών και το ενδιαφέρον επενδυτών για την προώθηση ηπιότερων μορφών τουριστικής ανάπτυξης που συμβάλλουν στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτισμικής κληρονομιάς, ενώ παράλληλα ενισχύουν το εισόδημα των κατοίκων στις περιοχές-προορισμούς, ξεκίνησε ένα «ιδανικό» πρότυπο τουρισμού που εντάσσεται στη λογική της αειφορίας, αυτό του εναλλακτικού, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι υποκαθιστά τον μαζικό τουρισμό που εξακολουθεί να αναπτύσσεται, ελεγχόμενος κατά το δυνατόν.

Η Κρήτη, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως έχει καθιερωθεί ως μαζικός τουριστικός προορισμός που προσφέρει το φθηνό πακέτο «ήλιος- θάλασσα» παρουσιάζοντας έτσι μεγάλη εποχικότητα και προσελκύοντας πλέον τουρίστες χαμηλού ποιοτικού επίπεδου. Η μεγαλύτερη όμως απειλή για τη μελλοντική τουριστική ανάπτυξη του νησιού είναι αυτή της υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

Για την αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της τουριστικής δραστηριότητας ξεκίνησε η προώθηση της Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης μέσω των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Η Κρήτη παρουσιάζει σημαντικές ευκαιρίες περαιτέρω ανάπτυξης του τουρισμού, η ιδιαιτερότητα του νησιού, η μορφολογία του εδάφους, ο νησιωτικός χαρακτήρας, οι έντονες διαφορές που υπάρχουν από βορά σε νότο, από τη θάλασσα στον ορεινό όγκο, ο πλούτος των χρωμάτων των συναισθημάτων των ανθρώπων, αλλά και των προϊόντων της κρητικής γης κάνουν το καταλληλότερο σημείο για να αναπτυχθούν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού, επιτυγχάνοντας τους κύριους στόχους της για επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και αύξηση του επιπέδου των τουριστών που επισκέπτονται το νησί.

3.1 Ο εναλλακτικός τουρισμός

Ο εναλλακτικός τουρισμός έκανε την εμφάνιση του κατά την δεκαετία του '80 ως αντίθετος του συμβατικού τουρισμού, που περιλαμβάνει κυρίως το τρίπτυχο '3S (sea, sun, sand), είναι μια μορφή τουρισμού που ακολουθεί τις αρχές της αειφορίας.

Πολλοί συγγραφείς, όπως οι Cazes (1989), Himmetoglu (1992), Mader (1988) και Weaver (1991), θεωρούν τον εναλλακτικό τουρισμό ως μια σύγχρονη μορφή ανάπτυξης που έχει ερμηνευτεί σε σχέση με άλλες εκφράσεις όπως: «κατάλληλος», «οικο-», «ήπιος», «υπεύθυνος», «ελεγχόμενος», «χαμηλών προσκρούσεων», «ευγενής», «μικρής κλίμακας», «διαφορετικός», «επιδέξιος», «παρορμητικός», «αντιτουρισμός», «συμμετοχικός» και «πράσινος».

Σύμφωνα με τον Inskoop, 1991 : *“Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μικρής κλίμακας, μη συμβατικής φύσης, μη μαζικής εξειδίκευσης καθώς και κοινωνικά και περιβαλλοντολογικά ευαίσθητος και γεμάτος σεβασμό, σε αντίθεση με το συμβατικό τύπο μαζικού τουρισμού σε μεγάλα θέρετρα”* (σ.166).

Ο υπεύθυνος τουρισμός έρχεται να συναντήσει αυτήν την μετατόπιση προσοχής, που δίνει εξίσου βάρος στην οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον- τους τρεις πυλώνες της βιώσιμης ανάπτυξης. Έρχεται να εξετάσει και να διαχειριστεί τις επιπτώσεις του τουρισμού, ενισχύοντας την οικονομία, αλλά συντηρώντας συγχρόνως τη φύση και προστατεύοντας τις κοινωνικές αξίες.

Έτσι, στον αειφόρο τουρισμό θα πρέπει:

1) Να υπάρξει βέλτιστη χρήση των περιβαλλοντικών πόρων που αποτελούν ένα βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη του τουρισμού, διατήρηση ουσιωδών οικολογικών διαδικασιών και να συμβάλλουν στη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς και της βιοποικιλότητας.

2) Σεβασμός των κοινωνικο-πολιτιστικών, της αυθεντικότητα των κοινοτήτων υποδοχής, τη διατήρηση τους, που κατασκευάζονται και ζωντανής πολιτιστικής κληρονομιάς και των παραδοσιακών αξιών, και θα συμβάλει στη διαπολιτισμική κατανόηση και την ανοχή.

3) Να εξασφαλιστεί βιώσιμη, μακροπρόθεσμη οικονομική επιχειρήσεων, να διανέμονται δίκαια οι παροχές κοινωνικο-οικονομικών οφελών για όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένης της σταθερής απασχόλησης και του εισοδήματος κερδίζει τις ευκαιρίες και τις κοινωνικές υπηρεσίες για τις κοινότητες υποδοχής, και συμβάλλοντας στην καταπολέμηση της φτώχειας.

Η αειφόρος ανάπτυξη του τουρισμού απαιτεί την ενημερωμένη συμμετοχή όλων των σχετικών φορέων, καθώς και ισχυρή πολιτική ηγεσία για να διασφαλιστεί η ευρεία συμμετοχή και την επίτευξη συναίνεσης. Η επίτευξη αειφόρου τουρισμού είναι μια συνεχής διαδικασία και απαιτεί συνεχή παρακολούθηση των επιπτώσεων, για τη θέσπιση των απαραίτητων μέτρων πρόληψης και / ή διορθωτικά μέτρα όταν απαιτείται.

Ο αειφόρος τουρισμός θα πρέπει επίσης να διατηρήσει ένα υψηλό επίπεδο ικανοποίησης των τουριστών και να εξασφαλίσουν μια σημαντική εμπειρία, αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση τους σε θέματα αειφορίας και την προώθηση πρακτικών αειφόρου τουρισμού μεταξύ τους. "www.world-tourism.org.

3.2 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Οικοτουρισμός: Μια βιώσιμη μορφή τουρισμού που σχετίζεται με τη φύση και εστιάζεται κατά κύριο λόγο στην εμπειρία και τη μόρφωση σχετικά με τη φύση και η οποία λαμβάνει μια τέτοια δεοντολογική μορφή διαχείρισης, ώστε να έχει μικρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, να μην είναι καταναλωτική και να προσανατολίζεται στην τοπική κοινωνία (έλεγχος, οφέλη και κλίμακα). Τέλος ο Οικοτουρισμός λαμβάνει χώρα σε φυσικές περιοχές και θα πρέπει να συμβάλλει στην προστασία των περιοχών αυτών. (Fennell, 1999)

Αγροτουρισμός: Η εναλλακτική εκείνη μορφή τουρισμού η οποία αναπτύσσεται σε μη τουριστικά κορεσμένες αγροτικές περιοχές και συνδέεται με κοινωνικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές αξίες, οι οποίες επιτρέπουν τόσο στους οικοδεσπότες όσο και στους φιλοξενούμενους των περιοχών αυτών να υφίστανται αλληλεπιδράσεις και να μοιράζονται εμπειρίες.

Γεωτουρισμός: Νέα μορφή πολιτιστικο-περιβαλλοντικού τουρισμού, που μπορεί να αναπτυχθεί σε περιοχές που διαθέτουν σημαντικά γεωλογικά μνημεία, τα οποία μπορούν να αποτελέσουν πόλο προσέλκυσης τουριστών ειδικού ενδιαφέροντος. Κύριος στόχος του είναι η σύνδεση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος με τη γεωλογική κληρονομιά κάθε τόπου, τα πολιτιστικά μνημεία και τις παραδόσεις του.

Θρησκευτικός: Θεωρείται το σύνολο εκείνο των τουριστικών δραστηριοτήτων το οποίο επικεντρώνεται γύρω από μνημεία και χώρους θρησκευτικής σημασίας.

Τουρισμός περιπέτειας: Είναι το σύνολο εκείνων των δραστηριοτήτων που χαρακτηρίζονται από έντονο το στοιχείο της περιπέτειας και στηρίζεται στον ιδιαίτερο χαρακτήρα του φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο πραγματοποιείται. Μεταξύ των δραστηριοτήτων αυτών, συγκαταλέγονται και οι ακόλουθες:

Treking : Πεζοπορία μέσα σε μονοπάτια και διαδρομές στο βουνό με συνοδεία επαγγελματιών οδηγών βουνού η οποία πραγματοποιείτε καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου

Trekking and kayak: Το τρέκινγκ ποταμού είναι η Πεζοπορία στις όχθες και σε ορισμένα σημεία μέσα στα ποτάμια. Οι πεζοπορίες αυτές πραγματοποιούνται τους καλοκαιρινούς ενώ το καγιάκ είναι η κατάβαση ποταμού με καγιάκ και συνοδεία επαγγελματία οδηγού.

Rafting-Monoraft: Το ράφτινγκ περιλαμβάνει την κατάβαση ποταμού με φουσκωτές βάρκες και με επαγγελματία οδηγό. Η διαφορά σε σχέση με το monoraft είναι ότι στο ράφτινγκ το πλήρωμα αποτελείται από 6-8 άτομα κωπηλατών ενώ στο δεύτερο η κατάβαση του ποταμού πραγματοποιείτε με

μονοθέσιες φουσκωτές βάρκες και έναν επαγγελματία οδηγό που συνοδεύει μια ομάδα φουσκωτών

Canoe Kayak: Περιλαμβάνει την περιήγηση σε λίμνη σε διαθέσιμα Canoe-Kayak

Αναρρίχηση: Είναι η ανάβαση σε βράχους και αναρριχητικά πεδία με καθοδήγηση έμπειρων συνοδών

Mountain Bike-safari jeep: Ποδηλασία σε δασικές διαδρομές, με ποδήλατα 28 ταχυτήτων με δισκόφρενα και πλήρη ανάρτηση με συνοδεία επαγγελματία οδηγού και Οδήγηση με 4x4 σε δασικές διαδρομές με συνοδεία επαγγελματιών οδηγών

Sailing-Windsurfing: Χαρακτηρίζεται η πλεύση στην θάλασσα χρησιμοποιώντας πανιά εκμεταλλευόμενα τη δύναμη του ανέμου και η πλεύση με την βοήθεια του ανέμου πάνω σε σανίδα με την επίβλεψη εκπαιδευτών

Κατάδυση: Υποβρύχιες εξερευνήσεις με τον απαραίτητο καταδυτικό εξοπλισμό και τη συνοδεία έμπειρου εκπαιδευτή – δύτε

Ski: Κατάβαση με ειδικά πέδιλα σε χιονισμένες πλαγιές.

Ιππασία : με εκπαιδευμένα άλογα ακολουθώντας προκαθορισμένες δασικές διαδρομές με τη συνοδεία επαγγελματιών εκπαιδευτών.

Χειμερινός: Μετακίνηση του ανθρώπου (τουρίστα) κατά την χειμερινή περίοδο, από την συνήθη κατοικία του για πάνω από 24 ώρες και λιγότερο από ένα χρόνο, καθώς και το πλέγμα των μηχανισμών που ανταποκρίνεται στις διάφορες ανάγκες του.

Αθλητικός: Όλες οι μορφές ενεργητικής και παθητικής ανάμειξης σε αθλητικές δραστηριότητες, όπου η συμμετοχή είναι τυχαία ή οργανωμένη, γίνεται για επαγγελματικούς ή μη λόγους και προϋποθέτει μετακίνηση μακριά από τον τόπο διαμονής και εργασίας.

Πολιτιστικός: Το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που επικεντρώνονται γύρω από τα μνημεία πολιτισμού και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Θαλάσσιος: Το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που εστιάζονται γύρω από τη θάλασσα με γνώμονα όμως τα σκάφη αναψυχής.

Συνεδριακός: Υπάγονται κάθε είδους οργανωμένες εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα συνέδρια ή συναντήσεις με μεγάλο ή μικρό αριθμό συμμετοχών και σε οποιοδήποτε επίπεδο -τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές.

Τουρισμός υγείας: *Ο τουρισμός κατά τη διάρκεια του οποίου οι τουρίστες συμμετέχουν σε προγράμματα υγείας ή σε προγράμματα που σχετίζονται με την υγεία. Τα προγράμματα υγείας είναι προγράμματα διατήρησης, πρόληψης, θεραπείας, ανάρρωσης και αποκατάστασης της υγείας με σύγχρονες ιατρικές μεθόδους και με φυσικές μεθόδους και προγράμματα που σχετίζονται και επηρεάζουν την υγεία όπως προγράμματα υγιεινής διαβίωσης, υγιεινής διατροφής, ενεργητικής άθλησης, ψυχικής ισορροπίας, ομορφιάς, αδυνατίσματος, κοινωνικής επανένταξης. Κομμάτι του τουρισμού υγείας είναι ο **Ιαματικός τουρισμός**, που με τη χρήση του ιαματικού νερού αποσκοπεί στην ίαση διαφόρων παθήσεων και στην αναζωογόνηση του ανθρώπινου οργανισμού.*

3.3 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού στη Κρήτη.

Η Κρήτη είναι το πέμπτο μεγαλύτερο νησί της Μεσογείου, όπου δεσπόζουν επιβλητικές οροσειρές, στρωμένο με φαράγγια, έχοντας χιλιάδες σπηλαία και πάνω από όλα το πιο ήπιο κλίμα στην Ευρώπη.

Η κρητική ύπαιθρος είναι γεμάτη ίχνη των πολιτισμών που άνθισαν εκεί. Πέρα από το Μινωικά μνημεία βλέπει κανείς Ελληνιστικά και Ρωμαϊκά ερείπια, Βυζαντινές εκκλησιές και μοναστήρια, Ενετικά κάστρα και φρούρια.

Από τα παραπάνω κατανοείται ότι η Κρήτη διαθέτει ως προορισμός τις προϋποθέσεις, τα στοιχεία εκείνα που χρειάζονται ώστε να αναπτυχθούν διάφορες μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Όπως **ο αγροτουρισμός, ο τουρισμός περιπέτειας, ο αθλητικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, κλπ** (Hellenic SunEditions, 2003).

Οι απαραίτητες όμως προϋποθέσεις δεν αρκούν, αφού, ενώ υπάρχουν πολλοί προορισμοί πλούσιοι σε “απαραίτητες” προϋποθέσεις, αρκετοί από αυτούς δεν αναπτύσσονται επειδή στερούνται “επιβεβλημένων”, δηλαδή δημοσιών και/ή ιδιωτικών επενδύσεων (Ανδριώτης, 2005).

3.4 Διαφορές Μαζικού – Εναλλακτικού τουρισμού.

Ο εναλλακτικός τουρισμός θεωρείται ως διαμετρικά αντίθετος του μαζικού, με τον εναλλακτικό να εμφανίζεται ως καλός και ο μαζικός ως κακός (Lane 1989, 1993, Pearce 1992). Όπως έχουν αποκαλύψει πολλοί μελετητές, (π.χ. Andriotis 2000, EC 1993, Romeril 1985, Vanhove 1997), η πλειοψηφία των αρνητικών συνεπειών της τουριστικής ανάπτυξης προκύπτει από το μαζικό τουρισμό, για το λόγο ότι συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό τουριστών, απαιτεί επενδύσεις μεγάλης κλίμακας και λιγότερη συμμετοχή της ντόπιας κοινωνίας στην αναπτυξιακή διαδικασία (Andriotis 2002a, Doggart & Doggart 1996, Faulkner 1998).

Οι αρνητικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού είναι πιο έκδηλες για τους τουριστικούς προορισμούς, γιατί ο μαζικός τουρισμός χαρακτηρίζεται από συγκέντρωση υποδομής και τουριστών στο χρόνο και στον τόπο, εμφανιζόμενοι με λιγότερη ευαισθησία στους εγχώριους πλουτοπαραγωγικούς πόρους εξ' αιτίας του εντατικού τύπου τουριστικής ανάπτυξης και της συμπεριφοράς των τουριστών που προσελκύνονται από φθηνές αγοραστικές επιλογές (Coccossis 1996, Coccossis & Papairis 1996, Pearce 1989).

Ο Πίνακας 1 επιχειρεί μία συνοπτική παρουσίαση των διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών του μαζικού (ή με άλλα λόγια σκληρού) τουρισμού και του εναλλακτικού (ήπιου) τουρισμού, αναφορικά με τις γενικές του έννοιες, τις τουριστικές αναπτυξιακές στρατηγικές που υιοθετούνται, το πλαίσιο λογικής που ακολουθείται και τις διαθέσεις του τουρίστα.

Σκληρός Τουρισμός	Ήπιος Τουρισμός
<i>A. Γενικές έννοιες</i>	
Απερίσκεπτος	Συνετός
Απεχθής	Αμυντικός
Επιθετικός	Επιφυλακτικός
Γρήγορος/Ορμητικός	Αργός/Στοχαστικός
Υψηλών ρυθμών	Χαμηλών ρυθμών
Ανεξέλεγκτος	Ελεγχόμενος
Ασυντόνιστος	Συντονισμένος
Υπερβολικός	Μετριοπαθής
Βραχυπρόθεσμος	Μακροπρόθεσμος
Ειδικού ενδιαφέροντος	Γενικού ενδιαφέροντος
Εξωτερικά ελεγχόμενος	Ελεγχόμενος από τους ντόπιους
Μικρής αντοχής	Μεγάλης αντοχής
Ευαίσθητος στην τιμή	Ευαίσθητος στην αξία
Ποσοτικός	Ποιοτικός
Αυξανόμενος	Αναπτυσσόμενος

**B. Τουριστικές Αναπτυξιακές
Στρατηγικές**

1. Ανάπτυξη χωρίς σχεδιασμό	Σχεδιασμός πριν από την ανάπτυξη
2. Θεώρηση στις αναπτυξιακές μελέτες	Θεώρηση στην νοοτροπία
3. Κάθε κοινότητα σχεδιάζει για τον εαυτό της	Κεντρικός σχεδιασμός για μεγάλες περιοχές
4. Άναρχη ανάπτυξη	Συγκέντρωση της ανάπτυξης σε ορισμένες περιοχές
5. Τυχαία και διάσπαρτη ανέγερση οικοδομημάτων	Συντήρηση του εδάφους, συγκεντρωτική ανέγερση οικοδομών, διατήρηση ελεύθερου χώρου
6. Εντατική εκμετάλλευση της ιδιαίτερης αξίας των τοποθεσιών	Σεβασμός στην ιδιαίτερη αξία της κάθε τοποθεσίας
7. Ανέγερση αυξανόμενου αριθμού κτιρίων	Εκμετάλλευση και βελτίωση των κτιρίων που ήδη υπάρχουν
8. Κατασκευές για αόριστη ζήτηση	Καθορισμός ορίων για εξάπλωση
9. Ανάπτυξη τουρισμού σε όλες τις περιοχές	Ανάπτυξη τουρισμού μόνο σε κατάλληλες περιοχές και όπου υπάρχει διαθέσιμος ντόπιος πληθυσμός
10. Ανάθεση της τουριστικής ανάπτυξης σε εξωγενής παράγοντες	Ευκαιρίες για λήψη αποφάσεων και συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού
11. Χρησιμοποίηση όλου του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού (συμπεριλαμβανομένου και των αλλοδαπών)	Ανάπτυξη σχεδιασμένη σύμφωνα με τις δυνατότητες της περιοχής για τουρισμό τοπικά ελεγχόμενο
12. Θεώρηση στα οικονομικά προτερήματα	Αποτίμηση όλων των οικονομικών, οικολογικών και κοινωνικών προτερημάτων και μειονεκτημάτων
13. Θεώρηση του αγροτικού πληθυσμού μόνο ως κτηματίες και εργατικό δυναμικό	Διατήρηση και ενθάρρυνση της γεωργίας
14. Εγκατάλειψη των ζημιών στην κοινωνία	Οι ζημιές πληρώνονται από το δράστη
15. Ευμενή αντιμετώπιση στην ιδιωτική μεταφορά	Ενθάρρυνση της ντόπιας μεταφοράς

Σκληρός τουρισμός	Ήπιος τουρισμός
Γ. Πλαίσιο πολιτικής	
Εξασφάλιση συγκεντρωτικών αφίξεων	Εναλλασσόμενες διακοπές
Πρόσληψη προσωπικού μη αποδεδειγμένων ικανοτήτων	Βελτίωση εκπαίδευσης των ατόμων με υπεύθυνες θέσεις στον τουρισμό
Πώληση μετά δυσκολίας	Πώληση «εκ καρδιάς»
Θεωρεί τον τουρισμό ως οικονομική πανάκεια	Ψάχνει νέες επιλογές και τουριστικές εναλλαγές

Σκληρό ταξίδι	Ήπιο ταξίδι
Δ. Διαθέσεις του τουρίστα	
Μαζικός τουρισμός	Μοναχικό ταξίδι, με φίλους ή οικογένεια
Έλλειψη χρόνου	Αφθονία χρόνου
Ταχύτατα μέσα μεταφοράς	Κατάλληλα (ή ακόμα και αργά) μέσα μεταφοράς
Προσχεδιασμένο δρομολόγιο	Αυθόρμητο δρομολόγιο
Εμπνευσμένο εξωτερικά	Εμπνευσμένο εσωτερικά
Εισαγόμενος τρόπος ζωής	Εγχώριος τρόπος ζωής
«Θεάματα»	Βιώματα
Άνετο και παθητικό	Δραστήριο και ενεργητικό
Μικρή ή καθόλου νοητική προετοιμασία	Προ-έρευνα για τον προορισμό
Δεν επιθυμεί να μάθει τη γλώσσα	Μαθαίνει να μιλάει τη γλώσσα
Αίσθηση ανωτερότητας	Θέληση για μάθηση
Ποικίλες αγορές	Αγορές δώρων
Αναμνηστικά	Μνήμες, Ημερολόγια, Νέες προοπτικές
Στιγμαϊές φωτογραφίες και καρτ ποστάλ	Φωτογραφία, Σχεδίαση, Ζωγραφική
Περιέργεια	Φινέτσα
Θορυβώδης	Ήσυχος

Πηγή: Krippendorf (1982)

3.5 Προβλήματα ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού στη Κρήτη.

Ένα από τα βασικότερα προβλήματα για την λειτουργία των επιχειρήσεων εναλλακτικού τουρισμού είναι ότι πολλοί από τους κατοίκους της ενδοχώρας δεν έχουν τις απαραίτητες γνώσεις, την εκπαίδευση και την πείρα αναφορικά με τον τουρισμό (Busby and Rendle, 2000).

Οι κάτοικοι των περιοχών που υποδέχονται τους τουρίστες είναι απαραίτητο να συμμετέχουν ενεργά στην αναπτυξιακή διαδικασία και να είναι σύμφωνοι με τον τρόπο ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού στην περιοχή τους (Ανδριώτης, 2008), δυστυχώς στην Ελλάδα τις περισσότερες φορές οι κάτοικοι δεν συμμετέχουν στην αναπτυξιακή διαδικασία που επηρεάζει τις ζωές τους (Andriotis 2002c, 2003c, Andriotis & Vaughan 2003b, Papaioannou, Serntedakis and Tsiolis 1998).

Διαμέσου της συμμετοχής στην αναπτυξιακή διαδικασία οι κάτοικοι μιας περιοχής έχουν την ευκαιρία να καθορίσουν οι ίδιοι την έκταση και τη μορφή της τουριστικής ανάπτυξης καθώς και τον τρόπο που θέλουν να «πωλήσουν» την περιοχή τους (Γαλάνη-Μουταφή 1992, Timothy 1998).

Στη Κρήτη ο βαθμός ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι ιδιαίτερα χαμηλός, κυρίως γιατί έχει την εικόνα μαζικού τουριστικού προορισμού. Ένα από τα κυριότερα προβλήματα που έχει το νησί είναι οι πτήσεις κατά την διάρκεια του χειμώνα. Είναι σε όλους γνωστό ότι αρκετές αγροτικές καλλιέργειες όπως το μάζεμα της ελιάς, των πορτοκαλιών, η οινοποίηση κλπ γίνονται τους χειμερινούς μήνες πράγμα το οποίο θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πόλος έλξης επισκεπτών τους μήνες αυτούς. Δυστυχώς όμως δεν υπάρχουν πτήσεις τσάρτερ κατά την διάρκεια του χειμώνα.

Ακόμα σημαντικό ζήτημα είναι ότι οι αγροτικοί ξενώνες θα πρέπει να λειτουργούν με βάση συγκεκριμένα διεθνή πρότυπα, τα οποία είναι παγκοσμίως αναγνωρίσιμα από τους ανά την υφήλιο τουρίστες και να είναι πιστοποιημένα και διαπιστευμένα από τον ΕΟΤ. Πως όμως όταν λάβει κανείς υπόψη ότι ακόμα και τα «αστέρια» των ξενοδοχείων δεν πιστοποιούνται ακόμα ούτε από τον ΕΟΤ;

Αν και έχουν γίνει προσπάθειες από το ελληνικό κράτος μέσω διαφόρων προγραμμάτων και επιδοτήσεων ώστε να προωθηθεί η ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού από την τοπική κοινωνία, η κατάληξη ήταν να χρηματοδοτηθούν κτίρια ως συνεδριακά και πολιτιστικά κέντρα και σήμερα να λειτουργούν ως κέντρα για γάμους και βαφτίσια (www.pancrreta.gr - patris).

Στην Ελλάδα η έλλειψη ενός κεντρικού φορέα για το συντονισμό των επιχειρήσεων εναλλακτικού τουρισμού, την παροχή πληροφοριών και την προβολή τους στο ευρύ κοινό και η ανικανότητα των ιδιοκτητών των εναλλακτικών τύπου επιχειρήσεων να προβάλλουν το προϊόν τους, δεν αφήνει πολλά περιθώρια κερδοφορίας (Ανδριώτης, 2008).

3.6 Διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού.

Ο εναλλακτικός τουρισμός σε σύγκριση με το μαζικό έχει ποικίλα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά, τα οποία θα αναλυθούν παρακάτω και τα οποία είναι: τα κίνητρα του τουρίστα, ο εναλλακτικός τουρίστας, ο εναλλακτικός τουριστικός προορισμός, η κλίμακα επενδύσεων και η ενδογενής ανάπτυξη.

3.6.1 Τα κίνητρα του τουρίστα

Κάθε άτομο ταξιδεύει με σκοπό να ικανοποιήσει μια ή περισσότερες ανάγκες είτε αυτή είναι η επιθυμία διαφυγής από ένα περιβάλλον και η επιδίωξη της χαλάρωσης, είτε για επαγγελματικούς ή εκπαιδευτικούς λόγους.

Συνεπώς το κίνητρο αποτελεί την κινητήρια δύναμη που ωθεί κάποιο άτομο στην εκπλήρωση αυτής της ανάγκης. Γι' αυτό ένα από τα βασικότερα προσδιοριστικά χαρακτηριστικά του εναλλακτικού τουρισμού αποτελεί το κυρίαρχο κίνητρο ή ομάδα κινήτρων που οδηγούν τον τουρίστα στην επιλογή κάποιου εναλλακτικού προορισμού (Ανδριώτης, 2006).

Η ομάδα των κινήτρων που οδηγούν σε εναλλακτικό τουρισμό συνδέεται άμεσα με πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης τα οποία διαφέρουν ριζικά από αυτά που έχει επιβάλλει ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός. Συγκεκριμένα τα κίνητρα που ωθούν κάποιο άτομο σε «εναλλακτικό τύπο» ταξιδιού είναι διαφορετικά από τα κίνητρα του συνηθισμένου μαζικού τουρίστα που θεωρείται «απαθής», «λιγόνυχος», «νεοαποικιστής» και «άξεστος» (Cazes, 1989).

Ο εναλλακτικός τουρίστας έχει διαφορετικής μορφής κίνητρα που μπορούν να νοηθούν ως αυτά του λεγόμενου ενεργητικού τύπου τουρισμού (περιπλάνηση, περίπατος, αναρρίχηση, τουρισμός «περιπέτειας»), εξερευνητικού χαρακτήρα και συνάντησης (ιστορικοί και αρχαιολογικοί χώροι, συναναστροφή με τους ντόπιους κατοίκους, τον αυτόχθον πολιτισμό και τα ήθη και έθιμα) και δεσμευτικό χαρακτήρα (εθελοντικές υπηρεσίες σε κράτη του εξωτερικού, προσφορά βοήθειας και ενίσχυσης, συμμετοχή σε αρχαιολογικές ανασκαφές, εργασιακές κατασκηνώσεις, κλπ) (Cazes, 1989).

Συνεπώς, στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού οι διακοπές δεν πραγματοποιούνται σαν μια μεμονωμένη προσπάθεια φυγής από την καθημερινότητα αλλά το ταξίδι αποκτάει κάποιο νόημα με κοινωνικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντολογικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις. Συνοπτικά, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού «καταγράφουν την έμφαση που δίνεται στα κίνητρα που σχετίζονται με το περιβάλλον και την αυτονομία στο ταξίδι» (Τσάρτας, 1996: 352).

Επίσης, το εναλλακτικό ταξίδι μπορεί να θεωρηθεί ως μια αντίδραση του τουρίστα στη μοντέρνα εμπορευματοποίηση και στην προσπάθεια των τουριστικών προορισμών να επιδείξουν μια σειρά «κατασκευασμένων» γεγονότων ως αυθεντικών (Ανδριώτης, 2006).

Δυστυχώς τα κίνητρα του τουρίστα που έρχονται στη Κρήτη και γενικότερα στην Ελλάδα είναι τελείως διαφορετικά από αυτά του εναλλακτικού τουρίστα. Οι συντριπτική πλειοψηφία των τουριστών επισκέπτονται το νησί κυρίως για τον ήλιο, τη θάλασσα και τη νυχτερινή ζωή. Μορφές τουρισμού όπως ο συνεδριακός ή ο αγροτουρισμός δεν έχουν σημαντικά μερίδια αγοράς.

3.6.2 Ο εναλλακτικός τουρίστας

Καθώς η τάση σήμερα επιβάλλει την προώθηση φιλικών προς το περιβάλλον εναλλακτικών μορφών τουρισμού και οι πολίτες συνειδητοποιημένοι πλέον, αλλά και κουρασμένοι με το παραδοσιακό τρόπο τουρισμού στρέφονται όλο και περισσότερο προς το διαφορετικό πρότυπο, που έχει καταφέρει να κερδίσει πολλούς υποστηρικτές, οι οποίοι αναζητούν κάτι νέο, περιπετειώδες για να διευρύνουν τους ορίζοντες τους μέσα από τις διακοπές τους.

Οι εναλλακτικοί τουρίστες αποτελούν ένα τμήμα της αγοράς με διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά στα κίνητρα που τους ωθούν σε τουριστική μετακίνηση, τις δραστηριότητές τους κατά τη διάρκεια των διακοπών τους κλπ. Οι διαφορές των εναλλακτικών τουριστών από όλα σχεδόν τα άλλα είδη τουρισμού τείνει να τους απομονώνει σε ευδιάκριτες κατηγορίες που η κάθε μια απ' αυτές παρουσιάζει τις δικές της ιδιαιτερότητες (Ανδριώτης).

Ο εναλλακτικός τουρίστας δεν αναζητά μεγάλα και σύγχρονα ξενοδοχεία που είναι κατασκευασμένα και εξοπλισμένα με διεθνή πρότυπα, αλλά συνηθίζει να επιλέγει μικρού μεγέθους καλύμματα που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ντόπιας κουλτούρας και τρόπου ζωής (Doswell, 2002).

Σύμφωνα με τους Laarman & Durst (1987) ο εναλλακτικός τουρίστας έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

Προσπαθεί να επισκέπτεται μέρη που δεν έχει πατήσει ανθρώπινο πόδι.

- *Διεγείρεται από το αίσθημα της περιήγησης.*
- *Προσπαθεί να αποφύγει τον πολιτισμό για κάποιο χρονικό διάστημα.*
- *Προσπαθεί να δημιουργήσει κανάλια επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό.*
- *Δεν επιζητάει την ύπαρξη τουριστικής υποδομής.*
- *Συλλέγει περισσότερες πληροφορίες πριν και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του.*
- *Ταξιδεύει μόνος του ή σε μικρές ομάδες.*
- *Είναι καλά εκπαιδευμένος.*
- *Έχει περισσότερα έσοδα από το μέσο όρο.*
- *Τείνει να παραμένει σε μια χώρα για περισσότερες μέρες από τον παραδοσιακό τουρίστα.*

Οι τύποι των τουριστών που επισκέπτονται κάποιο τουριστικό προορισμό σχετίζονται άμεσα με το στάδιο του κύκλου ζωής που βρίσκονται. Σύμφωνα με το κοινά αποδεκτό μοντέλο του Butler (1980), ο κύκλος ζωής μιας τουριστικής περιοχής περνάει από τα εξής στάδια: εξερεύνηση, εμπλοκή, ανάπτυξη, εδραίωση, μαρασμό και τελικά ανανέωση ή πτώση. Οι εναλλακτικοί τουρίστες συνηθίζουν να επισκέπτονται μια περιοχή που βρίσκεται στο στάδιο της εξερεύνησης ή της εμπλοκής, όταν δηλαδή οι τουριστικές αφίξεις είναι λιγιστές, η υποδομή και η επικοινωνία με τον έξω κόσμο βρίσκονται στα σπάργανα της, οι αλλαγές στην κοινωνική δομή και στο περιβάλλον είναι σχεδόν ανύπαρκτες και ο έλεγχος των πλουτοπαραγωγικών πόρων βρίσκεται στα χέρια του ντόπιου πληθυσμού. Όταν όμως μια τουριστική περιοχή περάσει από το στάδιο της ανάπτυξης και στα επακόλουθα από αυτό στάδια, επέρχονται τρομακτικές αλλαγές στις κοινωνικο-πολιτιστικές και περιβαλλοντολογικές δομές (Andriotis 2001b, 2007) που οι εναλλακτικοί τουρίστες δεν μπορούν να τις αποδεχτούν και ως εκ τούτου αποχωρούν, αποφεύγοντας να επισκεφτούν ξανά αυτόν τον προορισμό, ενώ αναζητούν νέους, πιο αυθεντικούς και μη εμπορευματοποιημένους τόπους για τα μελλοντικά τους ταξίδια (Ανδριώτης, 2006).

Ο Smith (1978) με τη σειρά του αναφέρθηκε σε επτά τύπους τουριστών που κάνουν την εμφάνισή τους σε διαφορετικά στάδια ανάπτυξης και τους συσχέτισε με τις επιπτώσεις που έχουν κατά τη διάρκεια της παραμονής τους σ' ένα τουριστικό προορισμό. Σύμφωνα με τον ίδιο οι ανεξάρτητοι και οι περιηγητές (που σε αυτούς εντάσσονται και οι εναλλακτικοί τουρίστες) βιώνουν περισσότερο την ντόπια κουλτούρα και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, επιδρώντας λιγότερα αρνητικά στην ντόπια κοινωνία σε σύγκριση με τους οργανωμένους τουρίστες.

Τύπος τουρίστα	Αριθμός τουριστών	Επιπτώσεις στην κοινωνία
1. Εξερευνητής	Πολύ χαμηλός	Πολύ λίγες
2. Ελίτ	Εμφανίζονται πολύ σπάνια	
3. Εκκεντρικός	Εμφανίζονται αλλά όχι πολύ συχνά	
4. Ασυνήθιστος	Περιστασιακός	Σταδιακά αυξανόμενες
5. Αρχόμενα μαζικός	Σταθερή ροή	
6. Μαζικός	Συνεχόμενη ροή	Σημαντικές
7. Ναυλωμένος (charter)	Μαζικές αφίξεις	

Πηγή: Smith (1978)

Ο τουρισμός στις περισσότερες περιοχές της Κρήτης έχει φτάσει σύμφωνα με το μοντέλο του Butler (1980) για το κύκλο ζωής μιας τουριστικής περιοχής στο στάδιο του μαρασμού, και το νησί και οι κοινότητες του έχουν δεχτεί υπερ-ανάπτυξη με αρνητικές περιβαλλοντολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις (Andriotis, 2003d).

Συνεπώς από τα παραπάνω συμπεράνουμε ότι το κύριο είδος των τουριστών που επισκέπτονται την Κρήτη είναι οργανωμένοι μαζικοί τουρίστες ενώ οι εναλλακτικοί τουρίστες αποφεύγουν να επιλέξουν την Κρήτη ως προορισμό τους, λόγω της εικόνας που έχει ως προορισμός φθηνού μαζικού τουρισμού.

Ακόμα σύμφωνα με τα επτά τύπους τουριστών του Smith (1978) θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Κρήτη δέχεται περισσότερο τους δυο τελευταίους τύπους, αυτόν του μαζικού και αυτόν του ναυλωμένου που λόγω του μεγάλου αριθμού που επισκέπτονται το νησί κυρίως τη θερινή περίοδο, οι επιπτώσεις στη κοινωνία είναι σημαντικές γι' αυτό και οι αρμόδιοι θα πρέπει να βρουν λύσεις ώστε να ανανεώσουν το τουριστικό προϊόν και να προσελκύσουν τους εναλλακτικούς τουρίστες που ολοένα αυξάνονται.

3.6.3 Ο εναλλακτικός προορισμός

Διαφοροποιητικό χαρακτηριστικό του εναλλακτικού τουρισμού είναι επίσης και η τοποθεσία που επισκέπτεται ο τουρίστας (Ανδριώτης).

Μέσω του μαζικού τουρισμού δημιουργείται η τάση για ομοιογενοποίηση του τουριστικού προϊόντος κάτι που έρχεται σε αντιπαράθεση με τον εναλλακτικό τουρισμό που επικεντρώνεται στη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος. Στην επίτευξη αυτής της διαφοροποίησης σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο χώρος που επισκέπτεται ο τουρίστας (Ανδριώτης, 2006).

Στον εναλλακτικό τουρισμό, ελκυστικά στοιχεία είναι το «νέο, πρωτοποριακό, παρθένο ή ανεξερεύνητο» του προορισμού που τον διαφοροποιούν από άλλες κορεσμένες τουριστικές περιοχές. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο εναλλακτικός τουρίστας ελκύεται από ένα ιδανικά ονειρεμένο και ήσυχο περιβάλλον και από την ιδέα της συνάντησης με τον ντόπιο πληθυσμό, γεγονός που δεν συμβαδίζει με την αστικοποίηση του «μαζικού» τουριστικού προορισμού (Ανδριώτης).

Η φύση, η παράδοση, τα ήθη και έθιμα, οι παραδοσιακοί χοροί, τα τραγούδια και η ντόπια αρχιτεκτονική αποτελούν ελκυστικά χαρακτηριστικά ενός εναλλακτικού προορισμού (Ανδριώτης, 2006).

Η Κρήτη διαθέτει όλα αυτά τα χαρακτηριστικά που την καθιστούν ιδανική για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η Κρήτη είναι η μεγαλύτερη νησιωτική ακτογραμμή της Ελλάδος, έχει μια από τις μεγαλύτερες συγκεντρώσεις αρχαιολογικών, ιστορικών και θρησκευτικών μνημείων και ένα από τα σημαντικότερα μνημεία της φύσης, το φαράγγι της Σαμαριάς και χιλιάδες άλλα σπηλαία. Χαρακτηρίζεται από μια ιδιαίτερη πολιτιστική και ιστορική παράδοση και συμβολή στην παγκόσμια ιστορία και τον πολιτισμό. Έχει μια πλουσιότατη λαογραφία και λαογραφική παράδοση και ατμόσφαιρα και τέλος το νησί φιλοξενεί μια πολύ μεγάλη ποικιλία χλωρίδας που περιλαμβάνει περισσότερα από εκατό είδη άγριων λουλουδιών και βότανων, και μοναδικούς αντιπροσώπους πανίδας όπως το μοναδικό κρητικό αγριοκάτσικο, το Κρι-κρι.

Θα πρέπει όλοι οι υπεύθυνοι παράγοντες να αναδείξουν την Κρήτη για αυτό που πραγματικά είναι, ένα μαγευτικό νησί με ένα πολιτισμό 4.000 ετών που παραμένει ανεξερεύνητο και έχει να προσφέρει πολλά παραπάνω από το κλασικό είδος τουρισμού (Hellenic SunEditions ,2003).

3.6.4 Κλίμακα επενδύσεων

Στον εναλλακτικό τουρισμό κυριαρχεί η ρήση του Schumacher (1974) «το μικρό είναι πανέμορφο (small is beautiful)». Οι εναλλακτικοί τουρίστες επιλέγουν μικρά καταλύματα και ντόπιας ιδιοκτησίας. Αυτές οι μικρής κλίμακας επενδύσεις συνεισφέρουν στη διατήρηση του έλεγχου της τουριστικής ανάπτυξης από τον ντόπιο πληθυσμό και επιφέρουν λιγότερες αρνητικές επιπτώσεις στη κοινωνία. Ως αποτέλεσμα μπορούν να ενσωματωθούν με μεγαλύτερη ευκολία στον υπάρχον κοινωνικο-πολιτιστικό και οικονομικό περιβάλλον της κοινωνίας και να συνεισφέρουν πιο αποτελεσματικά στην αειφόρο ανάπτυξη ενός προορισμού, ενώ δημιουργούνται λιγότερες θέσεις εργασίας και λιγότερα έσοδα σε σύγκριση με τις μεγάλης κλίμακας επενδύσεις. Όμως στον εναλλακτικό τουρισμό τα οφέλη της τουριστικής ανάπτυξης παραμένουν στον ντόπιο πληθυσμό (Ανδριώτης, 2006).

Όπως σημειώνει ο Wheeler (1991) οι επενδύσεις μικρής κλίμακας απευθύνονται σε μικρούς αριθμούς τουριστών και ενώ αυξάνουν το κέρδος σε ορισμένες ομάδες κατοίκων, επενδυτών και κρατικών φορέων, έχουν μικρά οφέλη αναφορικά με τη δημιουργία εσόδων και θέσεων εργασίας.

Στη Κρήτη θεωρείται αναγκαία η ανανέωση του τουριστικού προϊόντος και η προώθηση του εναλλακτικού τουρισμού και βάσει των προαναφερθέντων θα πρέπει να επιλέγονται πλέον επενδύσεις μικρής κλίμακας, αν πραγματικά θέλουν να προσελκύουν εναλλακτικούς τουρίστες στο νησί. Αν και οι επενδύσεις που έχουν γίνει στο νησί, μικρής και μεγάλης κλίμακας, είναι αρκετές σε κάποιους τομείς, όπως για παράδειγμα στον ξενοδοχειακό κλάδο που χαρακτηρίζεται από υπερπροσφορά.

Παρόλα αυτά οι αρμόδιοι εξακολουθούν να υποστηρίζουν επενδύσεις μεγάλης κλίμακας στο νησί αν κανείς σκεφτεί ότι εγκρίνουν ένα έργο, που χαρακτηρίστηκε ως η μεγαλύτερη τουριστική επένδυση στα Βαλκάνια, στην Μονή Τοπλού της Σητείας, περιοχή όπου υπάγεται στο πρόγραμμα NATURA 2000 της Ε.Ε (www.antinews.gr) Ωστόσο πρέπει να τονιστεί ότι ο εναλλακτικός τουρισμός στηρίζεται στις επενδύσεις μεγάλης κλίμακας που έχουν πραγματοποιηθεί.

3.6.5 Ενδογενής τουριστική ανάπτυξη

Σύμφωνα με διάφορους μελετητές (Auty 1995, Britton 1982, 1989, Erisman 1983, Lea 1988, Milne 1997, Wilkinson 1987, 1997) εξαιτίας της αδυναμίας ανάπτυξης του τουρισμού από τα έσοδα, διάφορες μορφές «εξαρτημένης ανάπτυξης» έχουν εκδηλωθεί σε πολλά αναπτυσσόμενα κράτη.

Η έλλειψη επαρκών κεφαλαίων και η επακόλουθη χαμηλή δυνατότητα επενδύσεων και παραγωγικότητας, έχουν ως αποτέλεσμα η περιφέρεια να είναι παγιδευμένη σε ένα φαύλο κύκλο φτώχειας (Myrdal 1957, Potter, Binns, Elliott & Smith 1999), με τον περιφερειακό τουρισμό να ελέγχεται από τις βιομηχανικές μητροπολιτικές χώρες, οι οποίες αποτελούν τον πυρήνα της οργάνωσης του τουριστικού κυκλώματος (Keller 1987, Potter, Binns, Elliott & Smith 1999). Ως αποτέλεσμα, η εξέλιξη του τουρισμού σε πολλές, κυρίως νησιωτικές περιοχές και κράτη του τρίτου κόσμου λειτουργεί σύμφωνα με τα πρότυπα της νεοαποικιοκρατίας και της πλήρους οικονομικής εξάρτησης, όπου «οι πλούσιες μητροπολιτικές κοινωνίες δυτικού τύπου» κυριαρχούν

αποφασιστικά στην τουριστική βιομηχανία των υποανάπτυκτων και αναπτυσσόμενων οικονομιών μέσω της εκμετάλλευσης των πλουτοπαραγωγικών τους πόρων (Andriotis 2003c).

Διάφοροι μελετητές (π.χ. Britton 1989, Perez 1973) έχουν επισημάνει τις καταστροφικές συνέπειες της εξωγενούς τουριστικής ανάπτυξης στην οικονομική και κοινωνική δομή του κάθε προορισμού υποδοχής τουριστών, αντιμετωπίζοντας τον τουρισμό ως μια νέα μορφή αποικιοκρατίας. Υποστηρίζουν ότι η εξωγενής τουριστική ανάπτυξη προσφέρει περισσότερα οφέλη στις καπιταλιστικές χώρες από όπου προέρχονται οι περισσότεροι τουρίστες χωρίς να συνεισφέρει ικανοποιητικά στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών υποδοχής τουριστών (Khan 1997). Συνεπώς, η εξωγενής ανάπτυξη ενός προορισμού μπορεί να κατηγορηθεί για χαμηλά πολλαπλασιαστικά φαινόμενα, για χρήση εισερχόμενου (μη ντόπιου) εργατικού δυναμικού, για αυξανόμενη ξένη κυριαρχία καθώς και εξωτερικού ελέγχου της τουριστικής βιομηχανίας (Ανδριώτης).

Ο Vivian (1992) πιστεύει ότι πολλές παραδοσιακές κοινωνίες είναι καταπιεστικές, αφού συχνά αποκλείουν ένα σχετικά μεγάλο μέρος των κατοίκων τους από την αναπτυξιακή διαδικασία.

Ο Brohman (1996) είναι σύμφωνος με τις αρχές του εναλλακτικού τουρισμού προτείνοντας ότι τα τουριστικά οφέλη και οι ζημιές πρέπει να διανέμονται πιο ισομερώς μέσα στην τοπική κοινωνία, επιτρέποντας έτσι ένα μεγαλύτερο μέρος του ντόπιου πληθυσμού να ωφελείται από την εξάπλωση του τουρισμού, αντί να λαμβάνει μόνο το φορτίο των ζημιών

Η Ενδογενής Ανάπτυξη μπορεί να είναι και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Ενδογενής Ανάπτυξη:

- *Οικονομική Μεγέθυνση μέσω ενσωμάτωσης Επιταχυνόμενης Τεχνολογικής Προόδου*

Βιώσιμη Ανάπτυξη:

- *Οικονομική Μεγέθυνση με αναστρέψιμες συνέπειες για το Περιβάλλον ώστε να μην ακυρωθεί η ανάπτυξη μακροχρόνια*

Η ενδογενής ανάπτυξη δεν είναι απαραίτητα και βιώσιμη ανάπτυξη και αντίστροφα:

- *Η κατάλληλη οικονομική-τεχνολογική πολιτική και ρύθμιση των αγορών μπορεί μόνο να εξασφαλίσει και τα δύο !*

Με έρευνες που έχουν γίνει βρέθηκε ότι η Κρητική τουριστική βιομηχανία εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τους Tour Operators και θα πρέπει να ληφθούν μέτρα από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα ώστε να βρεθεί λύση στο πρόβλημα (Andriotis, 2003), το οποίο αποτελεί ένα μακροχρόνιο πρόβλημα στο τουρισμό του νησιού .

Η Κρήτη όπως και τα περισσότερα νησιά αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα στην τουριστική ανάπτυξη, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους- γεωγραφική απομόνωση, περιορισμένοι πόροι ,περιορισμένες δυνατότητες ανάπτυξης (Κοκκώσης- Τσάρτας, 2005), έλλειψη αυτοδυναμίας στη λήψη αποφάσεων και δυσκολίες πρόσβασης (Butler, 1993; Pearce, 1995; Royle & Scott, 1996; Cross & Nutley, 1999; Milne, 1992; Andriotis, 2001; 2003a). Σε αυτά τα προβλήματα έδωσαν λύση οι Tour Operators οι οποίοι ασχολήθηκαν με την παράγωγή του τουριστικού προϊόντος, τη διακίνηση των τουριστών και την οργάνωση και διαχείριση υποδομών και υπηρεσιών τουριστικής ανάπτυξης στη Κρήτη κατά τη τουριστική περίοδο. Η εξάρτηση του τουρισμού από το μαζικό τουρισμό, που οι Τ.Ο ελέγχουν, τους έδωσε τη δυνατότητα, να κλείνουν συμφωνίες με ξενοδοχεία, που λόγω του ανταγωνισμού και του φόβου μη μείνουν άδεια τα δωμάτια, έδιναν πολύ χαμηλή τιμή.

Με το μαζικό τουρισμό σε πολλές περιοχές της Κρήτης και τις αρνητικές του επιπτώσεις, πολλοί κάτοικοι έχουν αρχίσει να βλέπουν τον τουρισμό ως κάτι το αρνητικό που τα οφέλη του μειώνονται συνεχώς, αποδεικνύοντας έτσι ότι το νησί δεν έχει επιτυγχάνει την ενδογενή ανάπτυξη που θα έπρεπε. Αν και έχουν δοθεί από το κράτος ευκαιρίες- χρηματοδοτική ενίσχυση και τεχνική συνδρομή, νομοθετήματα περί αναπτυξιακής συνεργασίας, παροχή κινήτρων ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, δυστυχώς δεν γίνονται συντονισμένες προσπάθειες δημόσιου και ιδιωτικού τομέα ώστε να υπάρξουν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Σύμφωνα με τουριστικούς φορείς το προϊόν “εναλλακτικός τουρισμός” της Κρήτης, θέλει εμπλουτισμό και επαγγελματική αντιμετώπιση, στοιχεία που σήμερα απουσιάζουν επισημαίνοντας παράλληλα ότι υπάρχει μεγάλη ζήτηση για τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Μάλιστα σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν, τα παραδοσιακά καταλύματα παρουσιάζουν αύξηση διανυκτερεύσεων κατά 82%-83%.

Κεφάλαιο 4

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Εισαγωγή

Κάθε τουριστική δραστηριότητα έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον, στόχος του εναλλακτικού τουρισμού είναι ο περιορισμός των αρνητικών επιπτώσεων στο οικονομικό, φυσικό και κοινωνικο- πολιτιστικό περιβάλλον της χώρας υποδοχής των τουριστών.

4.1 Οικονομικές επιπτώσεις

Σημαντικό πρόβλημα για τους περισσότερους κυβερνώντες αποτελεί η επίτευξη μιας ισομέρους ανάπτυξης σε όλη την επικράτεια μιας χώρας (Ανδριώτης, 2005).

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι αυτός που μπορεί να οδηγήσει στην περιφερειακή ανάπτυξη συμβάλλοντας στην επίτευξη οικονομικών ωφελειών και ενισχύοντας την ποιότητα ζωής των κατοίκων της κοινωνίας-υποδοχής των τουριστών βελτιώνοντας τις συνθήκες εργασίας και δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας για απασχόληση, όπου παρατηρείται μεγάλη ανεργία τα τελευταία χρόνια στις αγροτικές περιοχές- όχι μόνο στο τομέα του τουρισμού αλλά και σε διάφορους άλλους κλάδους, όπως τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τις κατασκευές, τη μεταποίηση, τις υπηρεσίες και τη χειροτεχνία. Κατά συνέπεια ο εναλλακτικός τουρισμός οδηγεί στη συγκράτηση του γηγενούς πληθυσμού στην πατρική γη και στην ανάπτυξη της οικονομίας των περιοχών της ενδοχώρας (Ανδριώτης, 2005).

Ενώ στο μαζικό τουρισμό καταναλώνοντας ως επί το πλείστον εισαγόμενα προϊόντα στον εναλλακτικό τουρισμό έχει σημειωθεί αύξηση της διασύνδεσης με τους λοιπούς κλάδους της οικονομίας και μείωση της διαρροής συναλλάγματος (Derooi 1981, Orpermann 1996). Αυτό οφείλεται σε λόγους όπως:

- Ο εναλλακτικός τουρίστας αναζητά κατά την διάρκεια των διακοπών του παραδοσιακά και τοπικά παραγόμενα προϊόντα, υποκινώντας με αυτό τον τρόπο διάφορους άλλους παραγωγικούς τομείς όπως την τοπική γεωργία, την κτηνοτροφία, την αλιεία, τη χειροτεχνία, την βιοτεχνία κτλ. Ταυτόχρονα οι επιχειρήσεις μικρού μεγέθους που επισκέπτονται οι εναλλακτικοί τουρίστες καταναλώνουν προϊόντα ντόπιας παραγωγής.
- Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων που προσελκύουν εναλλακτικό τουρισμό είναι η οικογενειακή και ενισχύει την αυτοαπασχόληση. Συνεπώς αυξάνετε η διαρροή χρημάτων που επέρχεται από τον επαναπατρισμό των εισοδημάτων των επενδύσεων ξένων συμφερόντων και την επάνδρωση τους από αλλοδαπούς.
- Τα προϊόντα που παράγονται στις επιχειρήσεις εναλλακτικού τουρισμού, αποφέρουν υψηλότερα εισοδήματα στους ντόπιους, αφού συνήθως αυτά πωλούνται απευθείας στον καταναλωτή, χωρίς την διαμεσολάβηση (μεσαζόντων – χονδρέμπορων) που στην κοινή πρακτική κρατούν την μερίδα του λέοντος από την τουριστική κατανάλωση. Συνεπώς στον εναλλακτικό τουρισμό δεν παρατηρείται το φαινόμενο της εξάρτησης από ξένες επιχειρήσεις όπως από τα τουριστικά πρακτορεία, τους οργανωτές

ταξιδιών κ.λ.π. (Wilson et al. 2001), που λειτουργούν στα πλαίσια του μαζικού τουρισμού (Ανδριώτης, 2005).

Εξαιτίας του τουρισμού ορισμένες περιοχές της περιφέρειας πριμοδοτούνται με υψηλά ποσά για υπηρεσίες (π.χ. καθαρισμό κοινόχρηστων χώρων) και υποδομή (π.χ. τηλεπικοινωνίες, μεταφορά, υγεία, υδροδότηση) που ενώ κατασκευάζονται για την ανάπτυξη του τουρισμού, είναι διαθέσιμα και για χρήση από τους ντόπιους κατοίκους (Ανδριώτης, 2005).

Φυσικό είναι ωστόσο να έχουν παρατηρηθεί και κάποιες αρνητικές επιπτώσεις. Σε περιοχές που οι εργαζόμενοι δεν κατοικούν μόνιμα σε αυτές, ένα μέρος των μισθών δεν παράγει περαιτέρω οικονομική δραστηριότητα και διαρρέει έξω από την τοπική οικονομία δεδομένο ότι οι εργαζόμενοι προέρχονται από άλλες περιοχές επαναπατρίζουν ένα μεγάλο μέρος των εισοδημάτων τους (Ανδριώτης 2005, Andriotis and Vaughan 2004, Archer and Fletcher 1988, Boss 1995, Komilis 1994).

Επίσης έχει παρατηρηθεί ότι πολλοί κάτοικοι της υπαίθρου προτιμούν να προσλάβουν αλλοδαπούς στην προσπάθειά τους να μειώσουν το εργατικό κόστος, αφού οι αλλοδαποί εργαζόμενοι συνηθίζουν να λαμβάνουν χαμηλότερους μισθούς σε σύγκριση με τον ντόπιο διαθέσιμο εργατικό δυναμικό και δεν απαιτούν από τον εργοδότη τους να καταβάλει ασφαλιστικές εισφορές. Ταυτόχρονα υπάρχουν περιπτώσεις που λόγω του μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων εναλλακτικού τουρισμού και της δυσκολίας ελέγχου λειτουργίας τους, δημιουργούνται προβλήματα παραοικονομίας και φοροδιαφυγής (Ανδριώτης, 2005).

4.2 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Ο τουρισμός και το περιβάλλον είναι αδιάσπαστα και αλληλοσύνδετα (Archer & Cooper, 1998 - Davidson, 1989). Το αίσθημα αυτό είναι πιο έντονο στην περίπτωση του εναλλακτικού τουρισμού που στη φιλοσοφία του εμπεριέχεται η προστασία του περιβάλλοντος και η συναναστροφή του τουρίστα με τη φύση. Ο εναλλακτικός τουρισμός συμβάλει θετικά στη διατήρηση και αναβάθμιση του περιβάλλοντος, των βιότοπων και των πολιτιστικών μνημείων και στην ισορροπία της βιοποικιλότητας του πλανήτη.

Το φυσικό περιβάλλον μπορεί να επωφεληθεί με ποικίλους τρόπους από τον εναλλακτικό τουρισμό. Οι εναλλακτικοί τουρίστες ενδιαφέρονται για το φυσικό περιβάλλον της περιοχής που επισκέπτονται και είναι διατεθειμένοι να «πληρώσουν» για την ίδρυση και τη λειτουργία εθνικών πάρκων και τη διατήρηση περιοχών φυσικού κάλλους (Ανδριώτης, 2006).

Συνεπώς πολλές περιοχές της υπαίθρου παρουσιάζουν μεγάλες προοπτικές για την προσέλκυση και ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τοποθεσίες όπως λίμνες, ποτάμια, δάση, ζούγκλες, βουνά, αμμώδεις ακτές, έχουν πλούσια χλωρίδα και πανίδα και είναι ελκυστικές τόσο για τους τουρίστες όσο και για τους τουριστικούς επιχειρηματίες και συχνά οδηγούνται σε υποβάθμιση εξαιτίας των πιέσεων που δέχονται από την τουριστική τους εκμετάλλευση. Επίσης λόγω της έλξης που ασκούν οι εναλλακτικοί προορισμοί υπάρχει ο κίνδυνος να αυξηθεί ο αριθμός των τουριστών με αποτέλεσμα να δεχτούν έντονες πιέσεις και προβλήματα, όπως ηχορύπανση, κυκλοφοριακή συμφόρηση, υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

4.3 Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιπτώσεις

Διάφοροι συγγραφείς όπως Mings 1988, Var & Ap 1998, παρουσιάζουν τον τουρισμό ως ένα σημαντικό παράγοντα για τη βελτίωση της διεθνούς κατανόησης μεταξύ των τουριστών και του ντόπιου πληθυσμού (Var & Ap 1998, Var, Kendall & Tarakcioglu 1985). Οι Kaiser & Helber (1978) και Mings (1988) υποστηρίζουν ότι ο τουρισμός συμβάλει στην ανάπτυξη της κατανόησης μεταξύ πολιτισμών και στην καλυτέρευση των προτύπων διαβίωσης καλύτερα από οποιαδήποτε άλλη οικονομική δύναμη.

Ο εναλλακτικός τουρισμός προσφέρει πιο ουσιαστικές και απολαυστικές εμπειρίες στους τουρίστες μέσω μιας πραγματικής επικοινωνίας με τον ντόπιο πληθυσμό και μια βαθύτερη κατανόηση της τοπικής κουλτούρας. Δημιουργεί σεβασμό μεταξύ των τουριστών και των κατοίκων και χτίζει την αίσθηση της τοπικής υπερηφάνειας και αυτοπεποίθησης. Βέβαια υπάρχουν περιπτώσεις που μπορεί να προκύψουν παρεξηγήσεις και συγκρούσεις μεταξύ της τοπικής κοινωνίας και των τουριστών που συνήθως οφείλονται σε διαφορές στις γλωσσικές και θρησκευτικές αξίες, αλλά και στα διαφορετικά πρότυπα συμπεριφοράς και συνηθειών (WTO 1993).

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε πολλούς εναλλακτικούς προορισμούς η ανάπτυξη του τουρισμού ενθάρρυνε τους κατοίκους να προχωρήσουν σε αναπαλαιώσεις κτηρίων είτε για χρήση τους ως επιχειρήσεις ή για κατοίκηση, τις περισσότερες φορές ως δεύτερη κατοικία. Υπάρχουν όμως και πολλές περιπτώσεις όπου οι ιδιοκτησίες σε παραδοσιακούς οικισμούς αγοράζονται από άτομα που δεν κατάγονται από αυτές. Ενώ με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η αναβάθμιση του τόπου, από την άλλη αλλοιώνεται η κοινωνική σύνθεση με τις επακόλουθες αρνητικές συνέπειες (Κοκκώσης και Τσάρτας 1999).

Για να εξασφαλιστεί συνέχεια στο τουρισμό είναι πολύ σημαντικό η τοπική να έχει δεχτεί την ανάπτυξη που έχει πραγματοποιηθεί. Στον εναλλακτικό τουρισμό δίνεται η ευκαιρία να συμμετέχουν οι ντόπιοι κάτοικοι στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους και τις αλλαγές στις ζωές τους, έχοντας έτσι το δικαίωμα να διαλέγουν οι ίδιοι το είδος ανάπτυξης που θέλουν να επιτύχουν.

Κεφάλαιο 5

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Εισαγωγή

Στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου ερευνάται κατά πόσο αρνητικές- ουδέτερες- θετικές ήταν οι επιπτώσεις του τουρισμού στην οικονομία, κοινωνία και περιβάλλον της Κρήτης. Η επόμενη ενότητα, χωρίζεται σε υποενότητες στις οποίες αξιολογούνται, αναλυτικότερα, οι προαναφερθέντες τομείς με τους ερωτηθέντες να απαντούν κατά πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν σε ανάλογες δηλώσεις. Η τρίτη ενότητα εστιάζεται στην τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης. Ενώ η τέταρτη και η πέμπτη ενότητα ασχολούνται με τη βελτίωση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών, αντίστοιχα, επιπτώσεων.

5.1 Αποτελέσματα Έρευνας

1. Στην πρώτη ενότητα του ερωτηματολογίου βάσει των αποτελεσμάτων, όσον αφορά τον τομέα της οικονομίας συμπεραίνουμε ότι οι επιπτώσεις του τουρισμού για τις τουριστικές επιχειρήσεις (γραφεία, πρακτορεία, ενοικίασης οχημάτων κ.τ.λ. είναι) το 40% πιστεύει ότι είναι **θετικές και το 60% πολύ θετικές**, για τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις το 30% πιστεύει ότι είναι **θετικές και το 70% πολύ θετικές**, για τις εμπορικές επιχειρήσεις το 40% πιστεύει ότι είναι **θετικές και το 50% πολύ θετικές** και το 10% **ουδέτερες**, για την τοπική οικονομία το 50% πιστεύει ότι είναι **θετικές και το 40% πολύ θετικές** και το 10% **ουδέτερες**, και για το βιοτικό επίπεδο των ντόπιων, το 70% πιστεύει ότι είναι **θετικές και το 20% πολύ θετικές** και το 10% **ουδέτερες**, για την **οικονομία** της Κρήτης.

Για τον τομέα της κοινωνίας, το 40% πιστεύει ότι οι επιπτώσεις του τουρισμού στις **ευκαιρίες απασχόλησης** είναι **θετικές, το 50% πολύ θετικές** και το 10% **ουδέτερες**, στις τάσεις ξενοφοβίας και στις αλλαγές στα καταναλωτικά πρότυπα των ντόπιων κυριαρχούν διάφορες απόψεις, όπου στην πρώτη περίπτωση οι απαντήσεις κυμαίνονται από 10% **πολύ αρνητικές**, 20% **αρνητικές**, 30% **ουδέτερες**, 30% **θετικές** και 10% **πολύ θετικές**. Στη δεύτερη μοιράζονται σε **αρνητικές** με 30% ποσοστό, **ουδέτερες** με 30% και 40% **θετικές**.

Στον τομέα του περιβάλλοντος, το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, 50% - 60% πιστεύει ότι ο τουρισμός επέφερε **αρνητικές επιπτώσεις** σε ότι αφορά το **φυσικό και δομημένο περιβάλλον, την διαχείριση των φυσικών πόρων και τις χρήσεις γης**. Ακολουθούν σε μικρότερα ποσοστά οι ουδέτερες- θετικές- πολύ αρνητικές/θετικές αντίστοιχα.

2. Όπως αναφέρθηκε στην αρχή, σε αυτή την ενότητα υπάρχουν δηλώσεις για τους τομείς της οικονομίας, κοινωνίας και περιβάλλοντος, καθώς και μια ερώτηση για τις αλλαγές που επέφερε ο τουρισμός.

Στις δηλώσεις για την οικονομία:

«Η προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων λόγω του τουρισμού ενισχύει συνολικά την τοπική οικονομία»

- Το 70 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**

«Ο τουρισμός αυξάνει τις ευκαιρίες απασχόλησης των κατοίκων μόνο εποχιακά»

- Το 70 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**

«Η ποιότητα της ζωής των ντόπιων έχει λόγω του τουρισμού βελτιωθεί σημαντικά»

- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**

«Ο τουρισμός συμβάλλει καθοριστικά στην αύξηση των τιμών των αγαθών»

- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 30% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί.**

«Ο τουρισμός δημιουργεί περισσότερες ευκαιρίες εργασίας για τους αλλοδαπούς παρά για τους ντόπιους»

- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 20% απάντησε ότι **Διαφωνεί**
- Το 40% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα.**

«Ο τουρισμός ωφελεί μία μικρή ομάδα κατοίκων στη Κρήτη»

- Το 10 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 10 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**

- Το 30% απάντησε ότι **Διαφωνεί**.
- Το 30% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα**

«Την κύρια ευθύνη για τις χαμηλές τιμές πώλησης των τουριστικών προϊόντων στη Κρήτη και κατ' επέκταση της χαμηλής κερδοφορίας των επιχειρήσεων, τη φέρουν οι Tour Operators οι οποίοι ελέγχουν την τουριστική κίνηση»

- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 10 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 30% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 30% απάντησε ότι **Διαφωνεί**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα**

«Τα έσοδα από τον τουρισμό μειώνονται δραματικά λόγω των εισαγωγών προϊόντων για να καλύψουν την τουριστική κατανάλωση»

- Το 10 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 50% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα**

‘Ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι κυριότερες οικονομικές αλλαγές που επέφερε ο τουρισμός στη Κρήτη μετά τη μεταπολεμική περίοδο;’

Όλοι συμφωνήσαν ότι η κυριότερη αλλαγή του επέφερε ο τουρισμός ήταν η οικονομική ανάπτυξη της Κρήτης. Δευτερεύοντες αλλαγές αλλά εξίσου σημαντικές, ήταν η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και ενός κύκλου ροής χρήματος. Μια άλλη άποψη που δόθηκε είναι ότι ο τουρισμός σήμαινε το τέλος μετανάστευσης των ντόπιων, ενώ άλλος ερωτηθέν πιστεύει ότι αποτέλεσε ένα πρόσθετο εισόδημα στην οικονομία της Κρήτης. Ακόμα υπάρχει η άποψη ότι ο ερχομός των τουριστών βοήθησε τις εξαγωγές, διότι έγιναν γνωστά τα τοπικά προϊόντα.

Στις δηλώσεις για την κοινωνία:

«Η επαφή και επικοινωνία με τουρίστες που προέρχονται απ' όλο τον κόσμο, είναι μια πολύτιμη εμπειρία»

- Το 60 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.

«Ο τουρισμός οδήγησε σε αύξηση των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων με παράλληλη βελτίωση της ψυχαγωγίας των ντόπιων»

- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 20% απάντησε ότι **Διαφωνεί**

«Ο τρόπος κατανάλωσης των τουριστών οδηγεί τους ντόπιους σε μιμητισμό των καταναλωτικών προτύπων»

- Το 60 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 30% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί**

«Εξ' αιτίας του τουρισμού αναβιώνουν τα παλιά Κρητικά έθιμα»

- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 20% απάντησε ότι **Διαφωνεί.**

«Οι ντόπιοι έχουν χαμηλότερη ποιότητα ζωής ως αποτέλεσμα της διαμονής τους σε τουριστική περιοχή»

- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 30% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 40% απάντησε ότι **Διαφωνεί.**
- Το 40% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα.**

«Ο τουρισμός μείωσε τις κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των κατοίκων»

- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 20% απάντησε ότι **Διαφωνεί.**
- Το 20% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα.**

‘Ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι κυριότερες κοινωνικές αλλαγές που επέφερε ο τουρισμός στη Κρήτη μετά τη μεταπολεμική περίοδο;’

Η απάντηση που δόθηκε περισσότερο είναι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων του νησιού. Άλλη αλλαγή ήταν η αναβίωση των παραδοσιακών εθίμων και η επαφή του Κρητικού πολιτισμού με τον υπόλοιπο κόσμο. Επίσης μέσω του

τουρισμού δόθηκε η ευκαιρία στους κατοίκους του νησιού να έρθουν σε επαφή και να επικοινωνήσουν , να μάθουν για τον έξω κόσμο και το πολιτισμό διαφόρων λαών.

Στις δηλώσεις για το περιβάλλον:

«Ο τουρισμός αποτελεί ένα παράγοντα ανακαίνισης των ιστορικών κτηρίων και προστασίας των φυσικών πόρων»

- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 50 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί**.

«Το οδικό δίκτυο στη Κρήτη είναι αρκετά καλό, εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης»

- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί**

«Ο τουρισμός συμβάλλει στην αύξηση του κυκλοφοριακού, του θορύβου και της μόλυνσης»

- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί**

«Η άναρχη κατασκευή ξενοδοχείων και άλλων τουριστικών υποδομών έχει οδηγήσει στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος»

- Το 50 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ**
- Το 20% απάντησε ότι **Διαφωνεί**

«Η υπερσυγκέντρωση τουριστών σε παραλίες, πάρκα κλπ, οδηγεί σε μείωση της ποιότητας του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος»

- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 10 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 60% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.

‘Ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι κυριότερες περιβαλλοντικές αλλαγές που επέφερε ο τουρισμός στη Κρήτη μετά τη μεταπολεμική περίοδο;’

Η απάντηση που δόθηκε από όλους ως η κυριότερη αλλαγή, είναι η άναρχη και παράνομη δόμηση. Για τον τομέα του περιβάλλοντος οι αλλαγές που καταγράφηκαν είναι και αρνητικές όπως αύξηση ηχορύπανσης, καταστροφή φυσικών πόρων, υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας, ‘περισσότερο τσιμέντο και ασέβεια προς το φυσικό περιβάλλον αλλά και θετικές όπως κατασκευή υποδομών και βελτίωση της υπάρχουσας υποδομής, ανάδειξη των ιστορικών μνημείων.

3. Η τρίτη ενότητα αναλύει την τουριστική ανάπτυξη στη Κρήτη.

Στις δηλώσεις:

«Στην ενθάρρυνση της αύξησης του αριθμού των τουριστών»

- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα**.

«Στην ενθάρρυνση της αύξησης της τουριστικής κατανάλωσης με τη δημιουργία εναλλακτικών μορφών τουρισμού και τον περαιτέρω εμπλουτισμό των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων»

- Το 60 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα**

«Στη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου τους «πλάγιους μήνες» και την περαιτέρω προσπάθεια επίτευξης τουρισμού δωδεκάμηνης διάρκειας»

- Το 60 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα**.

«Στη μείωση του ελέγχου της τουριστικής κίνησης από τους Tour Operators»

- Το 10 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 30% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα**

«Στην αρτιότερη κατάρτιση των εργαζομένων στις τουριστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις (π.χ. ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων, διατέλεση σεμιναρίων εντός των επιχειρήσεων)»

- Το 80 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ**.

«Στην αρτιότερη εκπαίδευση των εργαζομένων στις τουριστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις (π.χ. ακαδημαϊκή εκπαίδευση, ανάπτυξη τριτοβάθμιων ιδρυμάτων)»

- Το 70 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- .

‘Πιστεύετε ότι η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί και σε κάποιους άλλους τομείς για να πετύχει μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη;’

Όλοι οι ερωτηθέντες απάντησαν ΝΑΙ.

Οι άλλοι τομείς που αναφέρθηκαν ότι πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία ήταν στη προστασία του περιβάλλοντος, στην εκπαίδευση, στη προβολή και διαφήμιση της χώρας, στη συνεχή συντήρηση και βελτίωση των υποδομών (αεροδρόμια, λιμάνια, οδικό δίκτυο, parking, ηλεκτροδότηση, ύδρευση) και των δημόσιων υπηρεσιών (Αστυνομία, Ε.Ο.Τ. , νοσοκομεία), στη δημιουργία νέων υποδομών, στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, στον έλεγχο τιμής/ προϊόντος και στο νομικό πλαίσιο της χώρας.

‘Θεωρείτε ότι η χάραξη της πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη πρέπει να καθορίζεται από την πολιτεία, από τον ιδιωτικό τομέα ή από την αμοιβαία συνεργασία τους;’

Όλοι υποστήριξαν ότι η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να καθορίζεται από την αμοιβαία συνεργασία της πολιτείας και του ιδιωτικού τομέα.

Οι λόγοι διαφέρουν, άλλος απάντησε για μια ολοκληρωμένη και αποτελεσματική πολιτική ενώ οι περισσότεροι απάντησαν ότι η πολιτεία πρέπει να βοηθά και να αξιοποιεί τη τεχνογνωσία του ιδιωτικού τομέα, διότι τον τελευταίο καιρό είναι αυτός που πρωτοπορεί και γνωρίζει καλύτερα τις τάσεις του τουρισμού. Τονίστηκε επίσης το γεγονός ότι ο τουρισμός είναι κάτι που επωφελεί και την πολιτεία και τον ιδιωτικό τομέα, γι’ αυτό το λόγο πρέπει να αλληλοϋποστηρίζονται- αλλά ταυτόχρονα ο ιδιωτικός τομέας δεν πρέπει να είναι ανεξέλεγκτος διότι τα κίνητρα για κάθε τομέα είναι διαφορετικά. Ακόμα διατυπώθηκε η άποψη ότι πρέπει να γίνει αξιοποίηση της πολιτείας σε αδειοδοτήσεις, νομοσχέδια και βασικές υποδομές του τουριστικού προορισμού και επίσης να εφαρμοστεί μια κοινή χάραξη στην τουριστική προβολή ώστε να αξιοποιηθούν στο βέλτιστο οι Κρητικοί πόροι.

4. Η ενότητα αυτή αξιολογεί στο που πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία ώστε να βελτιωθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού στη Κρήτη.

Στις δηλώσεις:

«Στην ταχύτερη και αρτιότερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών εργαζομένων από την τοπική κοινωνία»

- Το 10 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 40% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 20% απάντησε ότι **Διαφωνεί.**

«Στην ανάδειξη των τοπικών παραδόσεων και εθίμων της Κρήτης»

- Το 50 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**

«Στην ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην τουριστική απασχόληση σε διευθυντικές θέσεις»

- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 60 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**

«Στην ενίσχυση της συμμετοχής των ντόπιων στη λήψη των αποφάσεων αναφορικά με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους»

- Το 10 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 50 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 30% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί.**

«Στην ενθάρρυνση διεξαγωγής πολιτιστικών εκδηλώσεων εκτός της τουριστικής περιόδου»

- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα.**
- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ.**
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση.**
- Το 20% απάντησε ότι **Διαφωνεί**
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα.**

5. Η ενότητα αυτή αξιολογεί στο που πρέπει να εστιαστεί η πολιτεία ώστε να βελτιωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού στη Κρήτη.

Στις δηλώσεις:

«Στην προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης μέσω εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικοτουρισμός, ορειβατικός τουρισμός κλπ) σε μη τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές (π.χ. νότια Κρήτη)»

- Το 50 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 20% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί Απόλυτα**

«Στην προστασία των φυσικών πόρων της Κρήτης, με ισομερή κατανομή του τουριστικού ρεύματος σε όλη την περιφέρεια της νήσου»

- Το 30 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 60 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 10% απάντησε ότι **Διαφωνεί**.

«Στη μείωση της πληθυσμιακής ανάπτυξης του τουρισμού με παράλληλη θέσπιση αυστηρών μέτρων και κανόνων ελέγχου, σχεδιασμού και standards της χρήσης γης»

- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.
- Το 30% απάντησε ότι **Διαφωνεί**.

«Στην περαιτέρω βελτίωση του οδικού δικτύου στην νότια Κρήτη με παράλληλη χάραξη των κύριων οδικών αρτηριών εκτός των αστικών και τουριστικών κέντρων»

- Το 70 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 20 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.

«Στην αρτιότερη διαχείριση των υδάτινων πόρων με παράλληλη θέσπιση ανώτατης κατανάλωσης νερού / τουρίστα στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις»

- Το 50 % απάντησε **Συμφωνώ Απόλυτα**.
- Το 40 % απάντησε **Συμφωνώ**.
- Το 10% κράτησε **Ουδέτερη στάση**.

6. Ενότητα αυτή αναφέρεται στην στάση που πιστεύουν ότι έχουν οι κάτοικοι της πόλης του Ηρακλείου αναφορικά με:

A. Την περαιτέρω ανάπτυξη ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων στο νησί.

Το 30% πιστεύει ότι είναι θετική
Το 40% πιστεύει ουδέτερη
Το 30% πιστεύει ότι είναι αρνητική

B. Την κατανομή των εσόδων που προέρχονται από τον τουρισμό στη Κρητική κοινωνία.

Το 80% πιστεύει ότι είναι θετική
Το 20% πιστεύει ουδέτερη

7. Πιστεύετε ότι οι προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα για την μείωση της εποχικότητας στον τουρισμό της Κρήτης (π.χ. διαφήμιση) είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα? Ποιες κατά την γνώμη σας πρέπει να είναι οι περαιτέρω προσπάθειες που πρέπει να γίνουν και από ποιον (πολιτεία – ιδιώτες)?

Το 100% απάντησε ΟΧΙ.

- Να υπάρξει μια πολιτική κινήτρων από την πολιτεία προς τους Τ.Ο. και τους Δήμους και τις τοπικές επιχειρήσεις ώστε να δραστηριοποιηθούν σε off season περίοδο με χαμηλές πληρότητες.
- Τουριστική αναβάθμιση και τουριστικό όραμα, διότι η Κρήτη πουλάει ήλιο-θάλασσα, ότι υπάρχει και στην Ευρώπη.
- Η πολιτεία να προωθήσει τους τουριστικούς προορισμούς, χωρίς να βασίζονται στον ιδιωτικό τομέα. Να διοικούνται από ανθρώπους που γνωρίζουν που το αντικείμενο.

8. Πιστεύετε ότι ο τουρισμός στη Κρήτη αντιμετωπίζει προβλήματα εξάρτησης από τους Tour Operators? Ποιες κατά την γνώμη σας πρέπει να είναι οι περαιτέρω προσπάθειες που πρέπει να γίνουν και από ποιον(πολιτεία – ιδιώτες) ?

Το 70% απάντησε ΝΑΙ. Αλλά τονίστηκε και το γεγονός ότι μόνη της η κοινωνία δεν θα μπορούσε να ανταπεξέλθει.

Το 20% απάντησε ΟΧΙ απόλυτα. Εξαρτάται από τους Τ.Ο χωρίς όμως να αποτελεί απαραίτητο πρόβλημα. Μια υγιής ισορροπία είναι να μοιράζονται τα ποσοστά αφίξεων σε 70% Τ.Ο / 30% FIT, Direct business.

Κάποιες από τις προσπάθειες που πρέπει να γίνουν περιλαμβάνουν αναμόρφωση του τουριστικού προϊόντος , προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού, έμφαση στην ποιότητα των υποδομών και υπηρεσιών. Στήριξη της πολιτείας προς τους ιδιώτες για να συνεργαστούν με μεγαλύτερα διαπραγματευτικά μέσα με τους συνεργάτες.

9. Ποιες βελτιώσεις στην υπάρχουσα υποδομή για το τουρισμό πρέπει να κάνει το κράτος? Παρακαλώ προσδιορίστε τις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα?

Βελτίωση σε όλες τις υπηρεσίες και υποδομές του Δημόσιου τομέα και ιδιαίτερα η εξυπηρέτηση του προσωπικού, αεροδρόμια, νοσοκομεία, πάρκα, πεζοδρομήσεις κτλ. Καλύτερο και ασφαλέστερο οδικό δίκτυο.

10. Για ποιους λόγους θεωρείτε ότι ο τουρισμός αναπτύχθηκε κυρίως στο βόριο τμήμα της Κρήτης και δεν υπήρξε ισοκατανομή του τουριστικού ρεύματος σε ολόκληρο το νησί?

Κυρίως λόγω της πρόσβασης, διότι τα αεροδρόμια και τα λιμάνια βρίσκονται στο βόριο τμήμα. Τα αστικά κέντρα βρίσκονται σε αυτό το τμήμα του νησιού. Και λόγω της έλλειψης υποδομών στη Νότια Κρήτη.

11. Εάν ήσασταν υπεύθυνος για το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης της Κρήτης για τα επόμενα χρόνια, ποιο θα πιστεύατε ότι είναι το πιο σημαντικό βήμα που πρέπει να πραγματοποιηθεί;

- Εμπλουτισμός του τουριστικού πακέτου, ποιοτικός τουρισμός / Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Αντιμετώπιση εξάρτησης από τους Tour Operators.
- Διαφήμιση
- Εκπαίδευση υπαλλήλων του Δημοσίου τομέα/ Προϋπόθεση μιας τουλάχιστον ξένης γλώσσας για τους εργαζομένους σε τουριστικές επιχειρήσεις.
- Νέο αεροδρόμιο.
- Συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων για την παραγωγή καλύτερου τουριστικού προϊόντος.

12. Ποια εκτιμάτε ότι θα είναι η εξέλιξη του τουρισμού στη Κρήτη την επόμενη δεκαετία;

- Αρνητική, δεν θα υπάρξει βελτίωση του τουριστικού προϊόντος
- Ανάλογα με την οικονομική κατάσταση που θα υπάρχει.
- Καμιά αλλαγή.
- Μείωση των ελληνικών εταιριών και αύξηση των ξένων επενδυτικών ομίλων.
- Ανάπτυξη Νοτίου τμήματος – αν δεν ληφθούν τα ανάλογα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος θα καταστραφεί και αυτό το τμήμα.
- Ανάπτυξη μέσω ιδιωτικών εταιριών όσο αυτές έχουν συμφέρον στη Κρήτη. Η πολιτεία απέχει πολύ από τη σύγχρονη μορφή ανάπτυξης, μπλοκαρισμένη σε πολιτικά συμφέροντα και γραφειοκρατικά κανάλια.

5.2 Συμπεράσματα - Προτάσεις

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, ο τουρισμός στην Κρήτη έχει υπάρξει ένας από τους σημαντικότερους μοχλούς ανάπτυξης για πολλές περιοχές του νησιού με τις επιπτώσεις του τουρισμού να είναι θετικές κυρίως στον τομέα της οικονομίας, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, αν και είναι μόνο εποχιακά, βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο των ντόπιων και γενικότερα συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου. Επίσης στις κοινωνικές επιπτώσεις επικρατεί η άποψη ότι ο τουρισμός συνέλαβε πολύ θετικά για τη Κρήτη καθώς υπήρξε επαφή με άλλους λαούς και παρατηρήθηκε αναβίωση των παραδοσιακών εθίμων. Ωστόσο όμως ένα από τα κύρια προβλήματα που προήλθε από την τουριστική ανάπτυξη εξαιτίας της άναρχης ανθρώπινης δραστηριότητας, είναι η καταστροφή του περιβάλλοντος και η ανάγκη για αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και στροφή προς ένα πιο φιλικό προς το περιβάλλον τουρισμό μέσω του εναλλακτικού τουρισμού που ακολουθεί τις αρχές της αιεφορικής τουριστικής ανάπτυξης, ο οποίος θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση των κύριων προβλημάτων του τουρισμού στη Κρήτη, την εποχικότητα και την εξάρτηση από τους Tour Operators. Όλοι οι ερωτηθέντες δήλωσαν ότι το ελληνικό κράτος πρέπει να στηρίζει τις τουριστικές επιχειρήσεις και να επενδύσει περισσότερο σε υποδομές.

Συμφώνα με το κοινό αποδεκτό μοντέλο του Butler (1980) ο κύκλος ζωής παίρνει από τα έξι στάδια: εξερεύνηση, εμπλοκή, ανάπτυξη, εδραίωση και τελικά ανανέωση ή πτώση και την πλειοψηφία των ερωτηθέντων να είναι απαισιόδοξοι για την πορεία του τουρισμού αναδεικνύεται η ανάγκη για ανανέωση του τουριστικού προϊόντος της Κρήτης.

Η ανθρώπινη βούληση πρέπει να εστιαστεί σε δραστηριότητες που θα προάγουν την παραγωγικότητα με τρόπους που θα μειώσουν τις οδυνηρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις και συγχρόνως θα εξασφαλίσουν ένα ανώτερο επίπεδο διαβίωσης. Κάθε είδος ανάπτυξης θα πρέπει να θέτει φραγμούς στην φέρουσα ικανότητα, να έχει μακροπρόθεσμους στόχους και όχι να λειτουργεί με βάση τα βραχυπρόθεσμα οφέλη (Ανδριώτης, 2008).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει μια σειρά από χρηματοδοτικά μέτρα όπως τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (Μ.Ο.Π.), τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π.), τη Κοινωνική Πρωτοβουλία INTERREG (2000 – 2006), τη Κοινωνική Πρωτοβουλία LEADER και το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) για την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα, όμως όπως έχει προαναφερθεί, η έλλειψη ενός κεντρικού φορέα δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα. Λύση σε ορισμένα από αυτά τα προβλήματα και την καλύτερη ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού μπορεί να δοθεί με την δημιουργία δικτύων (networks) και τουριστικών διαδρομών (tourist routes), μεταξύ επιχειρήσεων που προσφέρουν συναφή προϊόντα (π.χ. καταλύματα) ή μεταξύ επιχειρήσεων που προσφέρουν ανόμοια μεταξύ τους προϊόντα (π.χ. καταλύματα με εργαστήρια οικοτεχνίας, με αγρόκτημα με ζώα ή με λαογραφικά μουσεία), που όμως ικανοποιούν τις επιθυμίες του εναλλακτικού τουρίστα (Briedenhann and Wickens 2004, Embracer 1994).

Ακόμη και αν όλοι οι τουριστικοί προορισμοί επιτύχουν να μειώσουν τον αριθμό των τουριστών που τους επισκέπτονται, αυτό δε θα αποτελέσει λύση, αφού η τουριστική ζήτηση θα είναι μεγαλύτερη από την προσφορά (Wheeler, 1991). Γι' αυτό οι αναπτυξιακές προσπάθειες πρέπει να εστιάζουν στην προώθηση μιας πιο κατάλληλης μορφής μαζικού τουρισμού που θα συνεισφέρει στην ελαχιστοποίηση των κυρίαρχων αρνητικών επιπτώσεων (Ανδριώτης, 2008).

Όπως δηλώνουν ορισμένοι συγγραφείς (Andriotis 2001b, Wheeler 1992c), ο μαζικός τουρισμός είναι αναπόφευκτος λόγω της μεγάλης τουριστικής ζήτησης και λόγω των τεράστιων επενδύσεων που έχουν γίνει σε τουριστικά καταλύματα που απευθύνονται στον μαζικό τουρισμό. Συνεπώς αυτό που απαιτείται είναι να καταβληθούν προσπάθειες ώστε να γίνει το συμβατικό πιο βιώσιμο (Godfrey, 1993).

Βάση της έρευνας είναι φανερό ότι έχουν γίνει προσπάθειες για την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος και την προώθηση του εναλλακτικού τουρισμού, οι οποίες δυστυχώς δεν επέφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Είναι σίγουρο ότι για να υπάρξει μια ορθολογική τουριστική πολιτική στην Κρήτη και γενικότερα στην Ελλάδα θα πρέπει ο δημόσιος τομέας να συνεργαστεί απόλυτα με τον ιδιωτικό τομέα, ώστε να κατευθύνονται όλοι οι εμπλεκόμενοι προς τον ίδιο μακροπρόθεσμο στόχο - Η Κρήτη όπως και οι άλλοι τουριστικοί προορισμοί να προσφέρουν ένα ανταγωνιστικό αλλά ποιοτικό τουριστικό προϊόν, που θα ακολουθεί τις αξίες της αειφορίας και θα εξασφαλίζει τη συνέχεια της, πράγμα που μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανάπτυξης του εναλλακτικού τουρισμού.

Παράρτημα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

A/A: _____

Όνοματεπώνυμο: _____

Υπηρεσία: _____

Θέση Ερωτούμενου: _____

Περίοδος που κατέχει / κατείχε αυτή τη θέση: _____

Διεύθυνση: _____

Τηλέφωνο: _____

1. Παρακαλώ πείτε μου την άποψή σας για τις επιπτώσεις του τουρισμού στην Κρήτη μετά τη μεταπολεμική περίοδο, για τον κάθε ένα από τους παρακάτω τομείς.

<u>ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ</u>	Πολύ Αρνητικές	Αρνητικές	Ουδέτερες	Θετικές	Πολύ Θετικές
	1	2	3	4	5
Τουριστικές Επιχειρήσεις (Γραφεία, Πρακτορεία, Ενοικιάσεις Οχημάτων κλπ)					
Ξενοδοχειακές Επιχειρήσεις					

Εμπορικές Επιχειρήσεις					
Τοπική Οικονομία					
Βιοτικό Επίπεδο των Ντόπιων					

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

	Πολύ Αρνητικές	Αρνητικές	Ουδέτερες	Θετικές	Πολύ Θετικές
	1	2	3	4	5
Ευκαιρίες Απασχόλησης					
Τάσεις Ξενοφοβίας					
Αλλαγές στα Καταναλωτικά Πρότυπα των Ντόπιων					

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

	Πολύ Αρνητικές	Αρνητικές	Ουδέτερες	Θετικές	Πολύ Θετικές
	1	2	3	4	5
Φυσικό Περιβάλλον					
Δομημένο Περιβάλλον					
Διαχείριση Φυσικών Πόρων					
Χρήσεις Γης					

2. Παρακαλώ απαντήστε στο κατά πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω δηλώσεις.

2.1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

A. Η προσέλκυση περισσότερων επενδύσεων λόγω του τουρισμού ενισχύει συνολικά την τοπική οικονομία

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

B. Η ποιότητα της ζωής των ντόπιων έχει λόγω του τουρισμού βελτιωθεί σημαντικά

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Ο τουρισμός συμβάλλει καθοριστικά στην αύξηση των τιμών των αγαθών

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Ο τουρισμός ωφελεί μία μικρή ομάδα κατοίκων στη Κρήτη

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Ε. Τα έσοδα από τον τουρισμό μειώνονται δραματικά λόγω των εισαγωγών προϊόντων για να καλύψουν την τουριστική κατανάλωση

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

ΣΤ. Την κύρια ευθύνη για τις χαμηλές τιμές πώλησης των τουριστικών προϊόντων στη Κρήτη και κατ' επέκταση της χαμηλής κερδοφορίας των επιχειρήσεων, τη φέρουν οι Tour Operators οι οποίοι ελέγχουν την τουριστική κίνηση

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Ζ. Ο τουρισμός δημιουργεί περισσότερες ευκαιρίες εργασίας για τους αλλοδαπούς παρά για τους ντόπιους

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Η. Ο τουρισμός αυξάνει τις ευκαιρίες απασχόλησης των κατοίκων μόνο εποχιακά

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

2.1.1 Ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι κυριότερες οικονομικές αλλαγές που επέφερε ο τουρισμός στη Κρήτη μετά τη μεταπολεμική περίοδο;

2.2 ΚΟΙΝΩΝΙΑ

A. Η επαφή και επικοινωνία με τουρίστες που προέρχονται απ' όλο τον κόσμο, είναι μια πολύτιμη εμπειρία

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

B. Ο τουρισμός οδήγησε σε αύξηση των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων με παράλληλη βελτίωση της ψυχαγωγίας των ντόπιων

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Ο τρόπος κατανάλωσης των τουριστών οδηγεί τους ντόπιους σε μιμητισμό των καταναλωτικών προτύπων

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Εξ' αιτίας του τουρισμού αναβιώνουν τα παλιά Κρητικά έθιμα

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

E. Οι ντόπιοι έχουν χαμηλότερη ποιότητα ζωής ως αποτέλεσμα της διαμονής τους σε τουριστική περιοχή

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

ΣΤ. Ο τουρισμός μείωσε τις κοινωνικές ανισότητες μεταξύ των κατοίκων

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

2.2.1 Ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι κυριότερες κοινωνικές αλλαγές που επέφερε ο τουρισμός στη Κρήτη μετά τη μεταπολεμική περίοδο;

2.3 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

A. Ο τουρισμός αποτελεί ένα παράγοντα ανακαίνισης των ιστορικών κτηρίων και προστασίας των φυσικών πόρων

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

B. Το οδικό δίκτυο στη Κρήτη είναι αρκετά καλό, εξαιτίας της τουριστικής ανάπτυξης

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Γ. Η υπερσυγκέντρωση τουριστών σε παραλίες, πάρκα κλπ, οδηγεί σε μείωση της ποιότητας του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Δ. Ο τουρισμός συμβάλλει στην αύξηση του κυκλοφοριακού, του θορύβου και της μόλυνσης

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Ε. Η άναρχη κατασκευή ξενοδοχείων και άλλων τουριστικών υποδομών έχει οδηγήσει στην καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

2.3.1 Ποιες πιστεύετε ότι ήταν οι κυριότερες περιβαλλοντικές αλλαγές που επέφερε ο τουρισμός στη Κρήτη μετά τη μεταπολεμική περίοδο;

3. Η τουριστική ανάπτυξη στη Κρήτη πρέπει να εστιαστεί:

A. Στην ενθάρρυνση της αύξησης του αριθμού των τουριστών

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

B. Στην ενθάρρυνση της αύξησης της τουριστικής κατανάλωσης με τη δημιουργία εναλλακτικών μορφών τουρισμού και τον περαιτέρω εμπλουτισμό των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Γ. Στη διεύρυνση της τουριστικής περιόδου τους «πλάγιους μήνες» και την περαιτέρω προσπάθεια επίτευξης τουρισμού δωδεκάμηνης διάρκειας

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Δ. Στη μείωση του ελέγχου της τουριστικής κίνησης από τους Tour Operators

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

Ε. Στην αρτιότερη κατάρτιση των εργαζομένων στις τουριστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις (π.χ. ανάπτυξη τεχνικών δεξιοτήτων, διατέλεση σεμιναρίων εντός των επιχειρήσεων)

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	----------	----------	----------	----------	----------	-----------------

ΣΤ. Στην αρτιότερη εκπαίδευση των εργαζομένων στις τουριστικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις (π.χ. ακαδημαϊκή εκπαίδευση, ανάπτυξη τριτοβάθμιων ιδρυμάτων)

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

3.1 Πιστεύετε ότι η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί και σε κάποιους άλλους τομείς για να πετύχει μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη;

A. ΝΑΙ

Εάν *Ναι* σε ποιους;

B. ΟΧΙ

3.2 Θεωρείτε ότι η χάραξη της πολιτικής για την τουριστική ανάπτυξη πρέπει να καθορίζεται από την πολιτεία, από τον ιδιωτικό τομέα ή από την αμοιβαία συνεργασία τους;

Από την Πολιτεία

Από τον Ιδ. Τομέα

Σε συνεργασία

Γιατί;

4. Για να βελτιωθούν οι κοινωνικές επιπτώσεις του τουρισμού στη Κρήτη, η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί:

A. Στην ταχύτερη και αρτιότερη ενσωμάτωση των αλλοδαπών εργαζομένων από την τοπική κοινωνία

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

B. Στην ανάδειξη των τοπικών παραδόσεων και εθίμων της Κρήτης

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Γ. Στην ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών στην τουριστική απασχόληση σε διευθυντικές θέσεις

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Δ. Στην ενίσχυση της συμμετοχής των ντόπιων στη λήψη των αποφάσεων αναφορικά με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

E. Στην ενθάρρυνση διεξαγωγής πολιτιστικών εκδηλώσεων εκτός της τουριστικής περιόδου

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

5. Για να βελτιωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού στη Κρήτη, η πολιτεία πρέπει να εστιαστεί:

A. Στην προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης μέσω εναλλακτικών μορφών τουρισμού (οικοτουρισμός, ορειβατικός τουρισμός κλπ) σε μη τουριστικά ανεπτυγμένες περιοχές (π.χ. νότια Κρήτη)

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

B. Στην προστασία των φυσικών πόρων της Κρήτης, με ισομερή κατανομή του τουριστικού ρεύματος σε όλη την περιφέρεια της νήσου

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Γ. Στη μείωση της πληθυσμιακής ανάπτυξης του τουρισμού με παράλληλη θέσπιση αυστηρών μέτρων και κανόνων ελέγχου, σχεδιασμού και standards της χρήσης γης

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Δ. Στην περαιτέρω βελτίωση του οδικού δικτύου στην νότια Κρήτη με παράλληλη χάραξη των κύριων οδικών αρτηριών εκτός των αστικών και τουριστικών κέντρων

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

Ε. Στην αρτιότερη διαχείριση των υδάτινων πόρων με παράλληλη θέσπιση ανώτατης κατανάλωσης νερού / τουρίστα στις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις

Διαφωνώ Απόλυτα	1	2	3	4	5	Συμφωνώ Απόλυτα
-----------------	---	---	---	---	---	-----------------

6. Ποια πιστεύετε ότι είναι η στάση των κατοίκων της πόλης του Ηρακλείου αναφορικά με:

A. Την περαιτέρω ανάπτυξη ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων στο νησί;

Πολύ Αρνητική Αρνητική Ουδέτερη Θετική Πολύ Θετική

B. Την κατανομή των εσόδων που προέρχονται από τον τουρισμό στη Κρητική κοινωνία;

Πολύ Αρνητική Αρνητική Ουδέτερη Θετική Πολύ Θετική

7. Πιστεύετε ότι οι προσπάθειες που έχουν γίνει μέχρι σήμερα για μείωση της εποχικότητας στον τουρισμό της Κρήτης (π.χ. διαφήμιση) είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα;

A. ΝΑΙ

B. ΟΧΙ

Εάν Όχι ⇒

Ποιες κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι περαιτέρω προσπάθειες που πρέπει να γίνουν και από ποιόν (πολιτεία – ιδιώτες);

8. Πιστεύετε ότι ο τουρισμός στη Κρήτη αντιμετωπίζει προβλήματα εξάρτησης από τους Tour Operators;

A. ΝΑΙ

Εάν Ναι ⇒

Ποιες κατά τη γνώμη σας πρέπει να είναι οι περαιτέρω προσπάθειες που πρέπει να γίνουν και από ποιόν (πολιτεία – ιδιώτες);

B. ΟΧΙ

9. Ποιες βελτιώσεις στην υπάρχουσα υποδομή για τον τουρισμό πρέπει να κάνει το κράτος; Παρακαλώ προσδιορίστε τις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα.

10. Για ποιους λόγους θεωρείτε ότι ο τουρισμός αναπτύχθηκε κυρίως στο βόριο τμήμα της Κρήτης και δεν υπήρξε ισοκατανομή του τουριστικού ρεύματος σε ολόκληρο το νησί;

11. Εάν ήσασταν υπεύθυνος για το σχεδιασμό της τουριστικής ανάπτυξης της Κρήτης για τα επόμενα χρόνια, ποιο θα πιστεύατε ότι είναι το πιο σημαντικό βήμα που πρέπει να πραγματοποιηθεί;

12. Ποια εκτιμάτε ότι θα είναι η εξέλιξη του τουρισμού στη Κρήτη την επόμενη δεκαετία;

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Ηλικία:

18 – 30 31 – 40 41 – 50 51 – 60 61 – 70 70+

Εκπαίδευση: Μέση Ανώτερη Ανώτατη Μεταπτυχιακό

Άλλο _____

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανδριώτης Κ. (2006) Αειφορία – Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Ανδριώτης Κ. (2003) Ο εναλλακτικός τουρισμός και τα διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά του.
- Ανδριώτης Κ. (2008) Αειφορία και Εναλλακτικός τουρισμός. Αθ. Σταμούλης.
- Γιάκκα Μ. (2005) Οι Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού στα Ιόνια Νησιά.
- Κάπρου Π. (2001) Ανάπτυξη και Περιβάλλον.
- Κομίλης Π. (2001) Οικοτουρισμός- Η εναλλακτική προοπτική αιφόρου τουριστικής ανάπτυξης . Προπομπός.
- Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π. (2001) Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον. Κριτική.
- Σπιλάνης Γ. (2004) Βιώσιμος τουρισμός και φέρουσα ικανότητα σε ευαίσθητα νησιωτικά οικοσυστήματα.
- Φλογάιτη Ε.(2005) Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία. Ελληνική Γραμματεία Α.Ε.
- 2004, Εναλλακτικός Τουρισμός.
- Hellenic Sun Editions (2003) Ιδανικός προορισμός η Ελλάδα των 4 εποχών για όλες τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Andriotis, K. (2003) Problems Faced By The Cretan Tourism Industry As Perceived By The Business People. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*. 51(1): 21-30.
- Andriotis K.(1997) Seasonality in Crete ‘Problem or a way of life?’
- Andriotis K. (2004) Problems Of Island Tourism Development the Greek insular regions . “Coastal Mass Tourism. Diversification and Sustainable Development in Southern Europe”. Bramwell, B. (ed.). Clevedon: Channel View Publications, 2004, pp. 114-132.
- Andriotis K. (2003) Dependency on Tour Operators. Problems faced by Cretan Tourism business and the views of their owners/managers. *International Journal of Hospitality and Tourism Administration* 4(3): 23-48.

Andriotis K. (2003) Local Authorities in Crete and the Development of Tourism.

Andriotis K. (August, 2004) The Perceived Impact of Tourism Development by Cretan Residents, *Tourism and Hospitality Planning & Development* Vol. 1, No. 2, pp. 123–144 .

Andriotis K. (2001) Tourism Planning and Development in Crete: Recent Tourism Policies and their Efficacy, *Journal of Sustainable Tourism* Vol. 9, No. 4.

Andriotis K. (2003) Tourism in Crete: A Form of Modernisation. *Current Issues in Tourism* Vol. 6, No 1.

Cooper C., Fletcher J., Fyall A., Gilbert D. and Wanhill S. (?) *Tourism Principles and practice*.

Chuck Y. Gee and James C. Makens and Dexter J. L. Choy (2001). Τουριστική και ταξιδιωτική βιομηχανία. “Ελλην”

Duffy R. (2006) The politics of Ecotourism and the Developing World, *Journal of Ecotourism* Vol 5, Nos 1 & 2.

Khan M. M. (1996) Tourism Development and Dependency Theory: Mass Tourism vs. Ecotourism.

Lück M. (2004) Looking into the Future of Ecotourism and Sustainable Tourism.

ΔΙΑΔΥΚΤΙΟ

www.anatolh.com/index.php/elladakosmos/elkosreportaz/2142-2008-11-08-10-32-51.html

www.coastlearn.org/gr/tourism-gr/con_capacity.html

www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=2165&Itemid=32

www.en.wikipedia.org.

www.eurobank.gr/research

www.falirovice.com/entertainment/alternative-turism

www.itr.si/javno/youth_farm/el/non-agric-

www.naturcert.com/greece/NaturCert.php?category_id=21&subcategory_id=40

www.news.pathfinder.gr/announcements/90404.html

www.pelekanakisgeorgios.blogspot.com/2008/05/blog-post_16.html

www.Pancreta.gr

www.traveldailynews.gr

www.uneptie.org